

Sociálně edukativní význam Komunity mládeže z pohledu jejích klientů a zaměstnanců

Ing. Svatava Vaňková

Diplomová práce
2013



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií


INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Ing. Svatava VAŇKOVÁ
Osobní číslo: H118487
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Sociálně edukativní význam komunity mládeže
z pohledu jejich klientů a zaměstnanců

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucí diplomové práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucí práce bude diplomová práce zaměřena na:

- popis systému náhradní rodinné péče v ČR;
- popis systému pěstounské péče v ČR a na to navazující systém SOS DV;
- popis práce a významu Komunity mládeže v SOS DV.

Součástí práce bude výzkum zaměřený na zjištění významu psychosociální práce a výchovného působení pedagogů-průvodců v komunitě mládeže z pohledu klientů tohoto zařízení. Sběr dat se uskuteční formou polostrukturovaného rozhovoru.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Bušina M., Doubková A. Koncept Komunity mládeže Brno. Praha: Sdružení SOS dětských vesniček 2007

Kalina, K. Terapeutická komunita. Praha: Grada 2008

Prochaska, James O., Norcross C. John Psychoterapeutické systémy. Praha: Grada 1999

Quality4Children Standardy pro péči o děti mimo domov v Evropě. Praha: Sdružení SOS dětských vesniček a Člověk hledá člověka o. s. 2011

Vymětal J. a kol. Obecná psychoterapie. Praha: Grada 2004

Wollschläger, Maria-Elisabeth, Wollschläger Gerhard Symbol v psychodiagnostice a psychoterapii. Praha: Portál 2002

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Olga Doňková**

Katedra psychologie

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011


prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu




doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

ABSTRAKT

V předkládané diplomové práci se zabývám problematikou sociálně edukativního významu Komunity mládeže z pohledu jejích klientů a zaměstnanců. Práce je rozdělena do dvou částí. V první je pojednáváno o systému náhradní rodinné péče v našem státě, popis práce na Komunitě mládeže a edukativními procesy v tomto zařízení. Ve druhé části jsou rozebrány výsledky dotazníkového šetření, které bylo zaměřeno na zjištění fungování zařízení. Z výzkumu vyplynulo, že práce na Komunitě mládeže je hodnocena kladně a toto vnímání z dvojího úhlu pohledu se v zásadních věcech příliš neliší.

Zařazení klientů do následného samostatného života je po úspěšném pobytu v zařízení možné s doporučením k další spolupráci v navazujících podpůrných programech SOS dětských vesniček např. Polozávislém bydlení.

Klíčová slova:

Náhradní rodinná péče, SOS dětské vesničky, Komunita mládeže, citová deprivace, edukace.

ABSTRACT

In this thesis I focus on the importance of socio-educative Youth Community in view of its customers and employees. The work is divided into two parts. The first is the analysis of the foster care system in our state, job description for the Youth Community and educative processes at this facility. The second part deals with the results of the survey, which focused on finding the functioning of the device. The research revealed that work on the Youth Community is evaluated positively, and this perception of dual perspective in substantive matters too different.

Inclusion of clients to follow an independent life after a successful stay at the facility with possible recommendations for further cooperation in the related support programs such as SOS Children's Villages semi-independent living.

Keywords:

Foster care, SOS Children's Villages, Youth Community, emotional deprivation, education.

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat Mgr. Olze Doňkové za vedení a pomoc při zpracování této diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat všem klientům a zaměstnancům Komunity mládeže Brno, kteří se zúčastnili výzkumu k této práci a také své rodině za pomoc a podporu.

.....

Svatava Vaňková

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Sociálně edukativní význam Komunity mládeže z pohledu jejích klientů a zaměstnanců zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

.....

Svatava Vaňková

OBSAH

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE	11
1.1 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE	19
1.2 POPIS SYSTÉMU PĚSTOUNSKÉ PÉČE VE SDRUŽENÍ SOS DĚTSKÝCH VESNIČEK V ČESKÉ REPUBLICE	24
1.3 POSTAVENÍ KOMUNITY MLÁDEŽE V SYSTÉMU SDRUŽENÍ SOS DĚTSKÝCH VESNIČEK.....	29
2 POPIS PRÁCE A VÝZNAM KOMUNITY MLÁDEŽE.....	30
2.1 PŘÍPRAVA NA PŘECHOD NA KOMUNITU MLÁDEŽE	33
2.2 ODCHOD Z KOMUNITY MLÁDEŽE A NÁSLEDNÉ PROGRAMY.....	34
3 EDUKAČNÍ PROCES KOMUNITY MLÁDEŽE	36
3.1 ZAMĚSTNANCI KOMUNITY MLÁDEŽE.....	40
3.2 PRŮVODCOVSTVÍ A JEHO NÁSTROJE.....	42
II. PRAKTICKÁ ČÁST	54
4 CÍLE VÝZKUMU A FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	55
5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	57
6 METODY	60
7 PREZENTACE VÝSLEDKŮ.....	61
7.1 HODNOCENÍ PRÁCE NA KOMUNITĚ MLÁDEŽE ZE STRANY KLIENTŮ .	61
7.1.1 ZAČLENĚNÍ DO CHODU KOMUNITY MLÁDEŽE	63
7.1.2 SPOLUPRÁCE S PRACOVNÍKY KOMUNITY MLÁDEŽE.....	63
7.1.3 ORGANIZACE AKTIVIT NA KOMUNITĚ MLÁDEŽE	64
7.1.4 VNÍMÁNÍ ODCHODU Z KOMUNITY MLÁDEŽE.....	64
7.2 HODNOCENÍ PRÁCE NA KOMUNITĚ MLÁDEŽE ZE STRANY JEJÍCH PRACOVNÍKŮ	65
7.2.1 PRÁCE NA KOMUNITĚ MLÁDEŽE	65
7.2.2 SPOLUPRÁCE S KLIENTY A PRACOVNÍKY KOMUNITY MLÁDEŽE	65
7.2.3 ORGANIZACE AKTIVIT NA KOMUNITĚ MLÁDEŽE	66
7.2.4 VNÍMÁNÍ ODCHODU KLIENTŮ Z KOMUNITY MLÁDEŽE	66
7.3 ZÁVĚRY VÝZKUMU	67
8 DISKUZE	70

ZÁVĚR.....	72
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	75
SEZNAM OBRÁZKŮ	78
SEZNAM TABULEK.....	79
SEZNAM GRAFŮ	80
SEZNAM PŘÍLOH.....	81

ÚVOD

Jako téma předkládané diplomové práce jsem zvolila sociálně edukativní význam Komunity mládeže z pohledu jejích klientů a zaměstnanců.

Teoretická část diplomové práce popisuje systém náhradní rodinné péče v České republice, práci a význam Komunity mládeže a edukační proces tohoto zařízení.

Cílem výzkumu diplomové práce bylo zjistit, jaký význam hraje Komunita mládeže v životě jejích stávajících klientů, jaký tito klienti mají názor na práci v tomto zařízení a také jak klienti Komunity mládeže z pohledu odborných pracovníků zařízení v průběhu pobytu fungují a jsou následně schopni v budoucím samostatném životě obstát.

V rámci výzkumu bylo pracováno se 2 skupinami a to s klienty a pracovníky Komunity mládeže. U obou skupin byly stanoveny čtyři výzkumné otázky.

Jako metoda výzkumu bylo zvoleno dotazníkové šetření. Dotazníky byly předkládány ve dvou skupinách a to klientům a zaměstnancům Komunity mládeže. V obou případech šlo o dostupný výběr.

Záměrem tohoto projektu bylo získat informace ze strany zúčastněných, rekapitulovat je, porovnat a vyvodit případné závěry vedoucí k možným změnám v práci v tomto zařízení.

Podobným tématem jako v předkládané studii se zabývali i jiní autoři ve svých absolventských pracích jako např. Simona Maroušková při studiu na Vysoké škole aplikovaného práva, s. r. o. v Praze, katedře sociálně-právní, v diplomové práci 'Praxe s osvojením v ČR', kde popisovala princip fungování osvojení v našem státě z pohledu platné legislativy a rozebírala příklady z praxe, dále pak Hana Koželuhová z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, fakulty humanitní studií, která ve své bakalářské práci 'Náhradní rodinná péče: osvojení, pěstounská péče, opatrovnictví, poručenství' analyzovala problematiku těchto forem náhradní rodinné péče s připomenutím významu rodiny pro dítě a uvedením kazuistik z této oblasti.

V odborné literatuře se příbuznému tématu věnovali např. Josef Langmajer a Zdeněk Matějček v publikaci 'Psychická deprivace v dětství' vydané nakladatelstvím Karolinum v roce 2011, kde je popisován pojem psychické deprivace u dětí v ústavní péči a pocházejících z nepříznivých rodinných poměrů, oba ovlivnili též zakládání prvních SOS dětských vesniček u nás a rovněž publikace Zdeňka Matějčka a kol. 'Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny' vydaná nakladatelstvím Portál roku 1999, která se zabývá adopcí, náhradní rodinnou péčí, rodinnou výchovou, výchovou a vývojem dítěte atd.

Domnívám se, že téma náhradní rodinné péče a kompetentností zařízení tuto péči poskytujících, je velmi důležitým a v naší současné společnosti poněkud nedoceneným. Tato problematika je tudíž

pro společnost tématem nadále velmi aktuálním a pro případné zamyšlení a možné zdokonalení otevřeným.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE

Náhradní rodinná péče je forma péče, při které je dítě vychováváno tzv. „náhradními rodiči“ přímo v jejich rodinách. Smyslem tohoto institutu je poskytnout dětem přechodnou či dlouhodobou péči v době, kdy se ocitají bez svého původního rodinného zázemí. (Rozum a cit, www.rozumacit.cz)

Podobně jako i v jiných zemích Evropy žije v České republice 1 % dětí (což je přibližně 20 000), které z různých důvodů nemohou vyrůstat ve své rodině. Z této skupiny jsou cca 2 % úplní sirotci a většina těchto dětí tedy úplnou rodinu má. Ta se o ně ale z nejrůznějších důvodů starat nedokáže, nemůže nebo nechce starat. Oproti jiným opuštěným dětem, žijícím v jiných vyspělých evropských státech, však naše děti nemají stejnou naději k „normálnímu rodinnému životu“. A to právě pro tu skutečnost, že u nás je dosud nejrozšířenější formou péče o opuštěné děti – péče ústavní.

(Rodina, www.rodina.cz)

Rodina jako přirozený systém péče o dítě bývá přirozeně zapojena do svého okolního prostředí, tj. sociálních vztahů, k němuž patří učitelé, sousedé, přátelé a všichni ostatní, kdo s ní jsou v interakci. Ovlivňují její členy a sami jsou jí ovlivňováni. Rodině tato skutečnost pomáhá, ulevuje a chrání ji, někdy také formuje svými nároky. (Matějček, 2005)

Následné údaje vypovídají, popisují a přibližně dokreslují úroveň péče o děti v České republice v posledních letech (2010 – 2012), žijících mimo rodinu (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 1 – Úroveň péče o děti v České republice

Upraveno z internetových zdrojů Rodina www.rodina.cz, Demografického informačního portálu www.demografie.cz a Českého statistického úřadu www.czso.cz.

Počet dětí (0-14 let)	1.893.259
přibližně 1% vyrůstá mimo rodinu	cca 20.000
Počet narozených dětí	90.446
Počet umístěných dětí v roce 2010	
Do pěstounské péče a poručenství	1050
Počet umístěných dětí v roce 1996	
Do adopce	418
Do pěstounské péče	575
Do péče jiného občana než rodiče	969
Do ústavní péče	2.200
Počet dětí v ústavních zařízeních	
Kojenecké ústavy (do 3 let)	2.300
Dětské domovy předškolní	3.849
Dětské výchovné ústavy	578
Dětské diagnostické ústavy	510
Ústavy sociální péče	11.818
Nejčastější důvody přijetí do ústavní výchovy	
Zdravotní	26 %
Zdravotně sociální	22,20 %
Sociální	28,40 %
Osiřené	2 %
Aj.	21,40 %

K současným problémům, momentálně již častěji diskutovaným a s větší či menší úspěšností řešeným, současného systému náhradní rodinné péče (dále NRP) v České republice patří:

- Roztříštěná a nejednotná koordinace NRP.
- Zdlouhavost a nepružnost umístování dětí (např. pomalá soudní jednání, účelné prodlužování soudních jednání rodiči dětí aj.).
- Malá komunikace a spolupráce všech institucí v oblasti NRP (tj. mezi soudy, úřady městských částí, SOS dětskými vesničkami popř. biologickými rodiči, profesionálními pěstouny).
- Problematika umístování romských dětí a dětí se speciálními potřebami (např. neefektivnost výukových a výchovných forem odborných zařízení, nedostatek dostatečně specializovaných zařízení, společenská fobie z etnických menšin).
- Příprava a vzdělávání žadatelů o NRP a následně i nových rodin (proces je velmi zdlouhavý a finančně nákladný).
- Dlouhodobá podpora nových rodin, dlouhodobé výzkumy a dlouhodobé sledování (na propracované odborné úrovni prakticky téměř neexistuje).
- Perspektiva a pomoc dětem po jejich zplnoletění (tj. chráněná bydlení, podpora uplatnění na trhu práce atd.).
- Alternativní formy NRP (tj. krátkodobá a profesionální pěstounská péče).
- Problematika mezinárodní adopce (legislativně nedostatečně ošetřena, zdlouhavost soudních jednání aj.).

(Rodina, www.rodina.cz)

K přijímání dětí do nových tzv. náhradních rodin docházelo už odedávna a byla to běžná praxe užívaná mnoha kulturami.

Slovo adopce znamenalo původně „vyvoliti“, tedy děti byly svými novými rodiči vyvoleny.

Dnes je tomu jinak a pro opuštěné děti jsou vybíráni rodiče. Podle našeho zákona o rodině č. 94/1963 Sb., zákona č. 132/1982 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon o rodině a zákona o pěstounské péči č. 50/1973 Sb. zodpovídá za každé dítě jeho zákonný zástupce tj. zpravidla jeho rodiče. Pokud však dítě nemá alespoň v jednom rodiči zákonného zástupce, je mu stanoven opatrovník, který rodiče zastupuje.

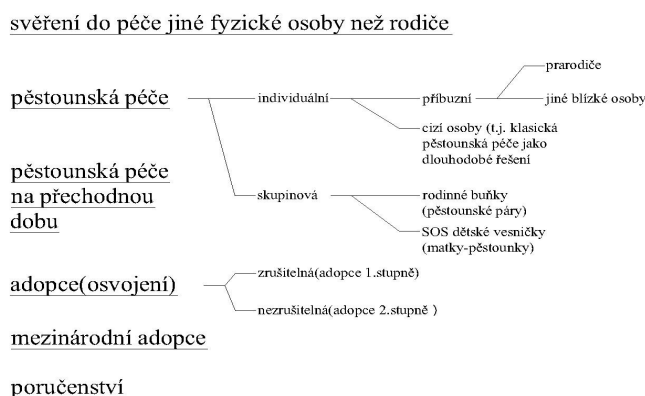
(Rodina, www.rodina.cz)

Právě z tohoto důvodu je role těch, kteří zastupují děti, jež nemohou vyrůstat ve vlastní rodině, velmi nelehkým a důležitým úkolem. Je proto důležité spolupracovat se soudy, orgány péče o dítě, psychologickými poradnami, kojeneckými ústavy, dětskými domovy, diagnostickými ústavami a dalšími institucemi, které hájí zájmy opuštěných dětí. Cílem jejich snažení by mělo být především zajistit opuštěným dětem život v prostředí, které se nejvíce přibližuje rodinnému a tím je rodina adoptivní nebo pěstounská.

(Rodina, www.rodina.cz)

V České republice nalezneme v současné době tyto formy náhradní rodinné péče – svěřením do péče jiné fyzické osoby než rodiče, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu, adopci (osvojení), mezinárodní adopci a poručenství (viz obrázek č. 1).

PŘEHLED TYPŮ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE



Obr. 1. Znáznornění forem náhradní rodinné péče

Svěření do péče jiné fyzické osoby než rodiče

Text vychází ze Zákona o rodině č. 94/1963 Sb.

Tento institut je upraven zákonem o rodině č. 94/1963 Sb. a pečujícími osobami je výhradně rozhodnutím soudu vymezen rozsah práv a povinností k dítěti. Zpravidla se jedná o právo a povinnost zajistit péči o dítě a zastupovat jej v běžných záležitostech.

Není-li soudem rozhodnuto jinak, zůstává rodičům dítěte zachována rodičovská zodpovědnost a rodiče jsou nadále zákonnými zástupci dítěte a přetrvává i nadále jejich vyživovací povinnost k dítěti.

Do péče jiné fyzické osoby než rodiče je dítě svěřeno, jestliže to vyžaduje zájem dítěte a tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením souhlasí. Při výběru vhodné fyzické osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému.

Pěstounská péče

Text vychází ze Zákona o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. a Zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

Pěstounská péče je vymezena jako zvláštní forma státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě se svěřuje do péče jedince nebo manželské dvojice. Pěstouni mají právo rozhodovat o běžných věcech dítěte, k výkonu mimořádných záležitostí žádají souhlas rodičů, případně rozhodnutí za ně vydává soud. O svěřením dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a zaniká uplynutím 18 let a může být také zrušena v době jejího trvání rozhodnutím soudu.

V případě svěřením dítěte do této péče není zásadně vyloučen styk původních rodičů s dítětem. Rozhodování o nejdůležitějších otázkách (např. o volbě povolání, cestování dítěte do zahraničí apod.) zůstává vyhrazeno pokrevním rodičům, pokud nejsou zbaveni rodičovských práv. Pěstoun tedy není zákonným zástupcem dítěte.

Je-li dítě svěřeno do pěstounské péče ve věku, kdy je schopno posoudit její obsah, má být zajištěno také jeho vyjádření. V praxi se uplatňují dva typy pěstounské péče - individuální a skupinová. Individuální probíhá v běžném rodinném prostředí, skupinová v tzv. zvláštních zařízeních pro výkon pěstounské péče, a to buď v rodinných buňkách, nebo SOS dětských vesničkách.

Dále lze rozlišit také příbuzenskou formu pěstounské péče, při které je dítě svěřeno do péče některé osobě z širší rodiny. Pěstouny jsou tak příbuzní dítěte např. prarodiče, teta, strýc, sourozenec aj.

Dle vlastní praxe vycházím ke zkušenosti, že tzv. citová porucha, odborně nazývaná citovou deprivací, se netvoří pouze u dětí nacházejících se dlouhodobě v ústavní péči, ale vyskytuje se i u všech klientů Komunity mládeže pocházejících z dlouhodobé pěstounské péče.

Velmi negativním prvkem postihujícím specifickou skupinu dětí je tzv. „syndrom citové deprivace“, což je stav, který vzniká jestliže člověk nemá uspokojovány základní citové potřeby jako je láska a jistota, v uspokojující míře a po dosti dlouhou dobu. Projevy citové deprivace jsou velmi četné a různorodé. Citová deprivace je však velmi vážným narušením jejich psychického vývoje, že se může projevit v celé struktuře osobnosti, v chování, v sociálním začlenění a v jeho celkové životní orientaci. Důsledky prožité citové deprivace mohou přetrvávat i do dospělosti. A i v případě, že se deprivovaní jedinci dostanou do lepšího životního prostředí, mohou mít nadále dlouhodobé problémy v partnerských vztazích a jako samotní rodiče bývají velmi nejistí ve výchově svých vlastních dětí. Zůstanou-li tyto děti v prostředí sociálně problematickém, pak se jejich míra deprivace ještě zvýrazňuje. Při rozborech motivací různých trestných činů a při hodnocení osobností jejich pachatelů se projevuje jako významný činitel jejich prožitá citová deprivace. (Hartl & Hartlová, 2000)

Různé způsoby vyrovnávání se zátěží neboli obranné reakce u postižených jedinců, vycházejí ze dvou základních fylogenetických mechanismů, kterými jsou útok a únik. Útok je aktivní variantou, vyjadřující tendenci s ohrožující a nepřijatelnou situací bojovat a únik je opačnou variantou řešení, vyjadřující tendenci utéct ze situace, která se zdá neřešitelná. Cílem obou těchto reakcí je udržení, resp. znovuzískání psychické pohody a rovnováhy. (Vágnerová, 2004)

Děti, jež zažily těžké a časné trauma v podobě ústavní výchovy, kde přežití jakéhokoli pocitu sebe sama se jeví jako udivující a nadlidský úkon, jsou hodny našeho obdivu a respektu okolí. (Lanyadoová & Horneová, 2005)

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Text vychází ze Zákona o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., Zákona o rodině č. 94/1963 Sb. a Zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je poměrně novým institutem náhradní rodinné péče, v České republice zaveden roku 2006, jež byl do Zákona o rodině č. 94/1963 Sb. začleněn v souvislosti s novelizací Zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. a to zákonem č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je tak vnímána jako institut obnovení či obnovení práva na rodinný život. Jedná se o individuální formu péče o dítě, která je poskytována po nezbytně nutný

a relativně krátký čas v domácnostech pěstounů. V přechodné pěstounské péči mohou být umístěny i děti, které za náhlých okolností nemohou zůstat ve své rodině, ale jejich situace neodpovídá procesu osvojení nebo procesu dlouhodobé pěstounské péče.

Značnou výhodou pěstounské péče na přechodnou dobu je, že dítě nemusí trávit žádný čas v ústavních zařízeních a významně se tím u něj snižuje riziko tzv. „syndromu citové deprivace“.

Adopce (Osvojení)

Text vychází ze Zákona o rodině č. 94/1963 Sb., Zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

Představuje velice významný institut v systému náhradní rodinné péče. Jedná se o institut, který velice významně mění vazby dítěte s jeho původními biologickými rodiči. Osvojením vzniká nový právní i rodinný vztah – mezi osvojeným dítětem a osvojitelem vzniká takový poměr, který je mezi rodiči a dětmi. Vzniká také příbuzenský poměr mezi rodinou osvojitele a osvojeným dítětem. Zanikají tak tímto všechna práva mezi osvojeným dítětem a jeho původní biologickou rodinou. Osvojitelé se stávají právoplatným zákonným zástupcem dítěte a mají k němu stejnou rodičovskou zodpovědnost jako při výchově vlastního dítěte. Dítě také získává příjmení osvojitelů. Osvojit lze pouze dítě nezletilé. O osvojení rozhoduje soud a před jeho rozhodnutím musí uplynout nejméně tři měsíce, po které zájemce o dítě pečuje zcela na své náklady. (Vláda České republiky, www.vlada.cz)

Rozlišujeme dále dva typy adopce:

1. „*Zrušitelná*“ *adopce*, tj. adopce 1. stupně (prosté osvojení), je péče, kdy přecházejí práva a povinnosti rodičů na osvojitele, ale v rodném listu dítěte zůstávají uvedeni původní rodiče dítěte. Prosté osvojení lze zrušit. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou osvojením zanikají. Tento typ osvojení je využíván, respektive je podmínkou, v případě přijetí dítěte mladšího jednoho roku, neboť nezrušitelně osvojit lze pouze dítě starší jednoho roku.
2. „*Nezrušitelná*“ *adopce*, tj. adopce 2. stupně je v praxi častěji využívána a od prosté adopce se odlišuje tím, že osvojitelé jsou zapsáni do rodného listu dítěte namísto rodičů. Toto osvojení nelze zrušit. Osvojit dítě může manželská dvojice, manžel/ka rodiče dítěte nebo jedinec. Osvojení jedincem je podle zákona možné v případě, že je předpoklad, že toto osvojení bude plnit svoje společenské poslání.

Mezinárodní adopce

V případě, že není možné najít v rodné vlasti dítěte vhodné rodinné zázemí, je možné zvážit jeho umístění do cizí země. Úmluva o právech dítěte však stanovuje přednost umístění osvojovaného dítěte v zemi jeho původu a připouští řešení o umístění do ciziny jen v případě, že se jeví pro dítě jako vhodnější.

Osvojování dětí do ciziny a z ciziny je možné v České republice od 1. 6. 2000, kdy vstoupila v platnost Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého. Tento mezinárodní dokument spolu se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. umožňuje osvojení dětí z ciziny a do ciziny v případech, kdy se pro dítě nepodaří najít rodinu v zemi jeho původu.

Zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině zajišťuje v České republice instituce Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí.

Poručenství

Text vychází ze Zákona o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. a Zákona o rodině č. 94/1963 Sb.

Poručníka dítěti stanoví soud např. v případě, že jeho rodiče zemřeli, dále byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Soud stanoví poručníka většinou především z řad osob blízkých rodině dítěte a stává se jeho zákonným zástupcem. Nemůže-li být poručníkem soudem ustanovená fyzická osoba, stanoví soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Mezi zmiňovaným poručníkem a dítětem nevznikají takové poměry, jaké jsou běžné mezi rodiči a dítětem. Poručníkovi je stanoven rozsah práv a povinností jako je výchova a zastupování dítěte a správa majetku dítěte. Poručník je přímo odpovědný příslušnému soudu a podléhá jeho pravidelnému dohledu. Jakékoli rozhodnutí činěné poručníkem v podstatné věci, týkající se dítěte, vyžaduje schválení soudem.

1.1 Systém náhradní rodinné péče v České republice

Text následující kapitoly vychází ze Zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. a Zákona o rodině č. 94/1963 Sb.

Pěstounská péče je druhým nejrozšířenějším základním typem náhradní rodinné péče u nás. Jak už bylo zmíněno, dítě svěřované do pěstounské péče nemusí být právně volné. Pěstoun není zákonným zástupcem dítěte a nemá k němu ani zákonnou vyživovací povinnost. Český stát tak proto poskytuje na výživu dítěte v pěstounské péči finanční příspěvek, který představuje částku cca 1,3 životního minima.

Ročně bývá v České republice do pěstounské a poručenské péče svěřováno cca 700 dětí, z čehož zhruba polovinu představují děti přecházející přímo od rodičů do péče příbuzných. Přibližně kolem 350 dětí bývá do pěstounské péče umisťováno z péče ústavní.

(Fond ohrožených dětí, www.fod.cz)

Pěstounskou péči upravuje Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. v ustanoveních §§ 45a) až 45d) takto –

Kdy lze dítě svěřit do pěstounské péče

Soud může svěřit dítě do pěstounské péče fyzické osobě, vyžaduje-li to *zájem dítěte* a osoba zvoleného pěstouna poskytuje *záruku řádné výchovy* dítěte (§ 45a odst. 1).

Dítě může být svěřeno taktéž do *společné pěstounské péče manželů* (§ 45a odst. 2). Dávky pěstounské péče však náleží jen jednomu z manželů.

Před rozhodnutím o svěření dítěte do pěstounské péče je soud povinen vyžádat si *vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí* o tom, zda ten, kdo se má stát pěstounem, je osobou dostatečně vhodnou pro výkon této péče (§ 45b odst. 1).

Práva a povinnosti pěstouna

Pěstoun je povinen o dítě *osobně pečovat* (§ 45c odst. 1).

Pěstoun při péči o dítě vykonává *přiměřeně práva a povinnosti rodičů*. Nemá vyživovací povinnost k dítěti a právo *zastupovat* dítě a *spravovat jeho záležitosti* má jen v *běžných věcech*. O záležitostech nikoli běžných mají právo rozhodovat rodiče dítěte (tj. zákonný zástupce). Domnívá-li se pěstoun, že

rozhodnutí zákonného zástupce dítěte není v souladu se zájmem dítěte, může se domáhat posouzení a rozhodnutí soudu (§ 45c odst. 2).

Zrušení pěstounské péče

Soud může *zrušit* pěstounskou péči jen z *velmi závažných důvodů*. Učiní tak *vždy*, když o to *požádá pěstoun* (§ 45a odst. 3).

Pěstounská péče *zaniká dosažením zletilosti* dítěte, tj. v jeho 18 letech.

Předpěstounská péče

Před rozhodnutím soudu o pěstounské péči může být dítě *dočasně svěřeno* rozhodnutím orgánu sociálně-právní ochrany dětí *do péče budoucího pěstouna, jedná se o tzv. předpěstounskou péči* (§ 45b odst. 2).

Jestliže je dítě v *ústavní výchově z rozhodnutí soudu, není* ke svěřením dítěte do předpěstounské péče *třeba souhlasu jeho zákonných zástupců*. V ostatních případech je k předpěstounské péči třeba souhlasu rodičů, pokud jsou zákonnými zástupci dítěte (§ 45b odst. 2).

Po dobu trvání předpěstounské péče *náleží stejné hmotné nároky* (dávky) jako v případě pěstounské péče, viz níže.

Budoucí pěstoun musí *do tří měsíců* od svěřením dítěte do předpěstounské péče podat *návrh na zahájení řízení* o svěřením dítěte do pěstounské péče, neučiní-li tak, rozhodnutí o předpěstounské péči *pozbude platnosti* (§ 45b odst. 2).

Zařízení pro výkon pěstounské péče

Pěstounská péče může být také vykonávána v *zařízeních pro výkon pěstounské péče* (tzv. *skupinová pěstounská péče* na rozdíl od tzv. *individuální pěstounské péče* vykonávané mimo tato zařízení). Na rozdíl od individuální pěstounské péče uzavírá pěstoun se zřizovatelem *dohodu* o výkonu pěstounské péče v *zařízení* a pobírá *odměnu*, která se *posuzuje jako zaměstnanecký plat - je tedy zdravotně a sociálně pojištěn*. Ostatní hmotné nároky resp. pěstounské dávky jsou shodné s dávkami individuální pěstounské péče.

Podrobnosti o výkonu pěstounské péče v zařízeních pro výkon pěstounské péče upravuje *zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí* v ustanovení § 44 až 47.

Dávky pěstounské péče

Hmotné nároky (dávky) pěstounské péče upravuje zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře v ustanoveních § 36 až 43 takto:

A) Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Dítě svěřené do pěstounské péče má nárok na *příspěvek na úhradu potřeb dítěte*. Výše tohoto příspěvku za měsíc činí u nezaopatřeného dítěte *dvojnásobek částky životního minima na osobní potřeby dítěte*. V případě dítěte mladšího 18 let, které ukončilo povinnou školní docházku a nepřipravuje se na budoucí povolání, aniž by mu v tom bránily závažné zdravotní důvody, nebo pokud je již samostatně výdělečně činné, tj. *nejde-li o nezaopatřené dítě*, činí výše příspěvku *1,20 uvedené částky životního minima* (§ 37 odst. 1,2).

V případě dítěte *dlouhodobě nemocného* nebo *dlouhodobě zdravotně postiženého* a *dlouhodobě těžce zdravotně postiženého* činí násobky částky životního minima na osobní potřeby k výpočtu výše příspěvku 2,10 nebo 2,60 a v posledním případě 2,80 (§ 37 odst. 3).

Příspěvek náleží i *zletilému dítěti mladšímu 26 let*, které bylo *ke dni dosažení zletilosti* v pěstounské péči, pokud *trvale žije ve společné domácnosti* s bývalým pěstounem a je *nezaopatřené*, tj. pokud se připravuje na budoucí povolání nebo ze zdravotních důvodů není takové přípravy ani výkonu povolání schopno (§ 38).

B) Odměna pěstouna

Pěstoun, kterému bylo svěřeno dítě do pěstounské péče, má nárok na odměnu za výkon pěstounské péče, a to až do *zletilosti dítěte a poté po dobu*, po kterou má dítě *nárok na příspěvek* na úhradu potřeb dítěte (§ 40 odst. 1).

Výše odměny pěstouna činí měsíčně za každé dítě svěřené do pěstounské péče polovinu částky životního minima na osobní potřeby pěstouna (§ 40 odst. 2).

C) Příspěvek při převzetí dítěte

Pěstoun má nárok na jednorázový příspěvek při převzetí dítěte do své péče (§ 41 odst. 1). Výše tohoto příspěvku činí *čtyřnásobek* částky životního minima na osobní potřeby dítěte (§ 41 odst. 2). Pro srovnání lze uvést, že porodné činí *pětinásobek* této částky.

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. v ustanoveních § 20 až 27 takto:

Zprostředkováním osvojení a pěstounské péče se rozumí *vyhledávání dětí* vhodných k osvojení nebo ke svěřeni do pěstounské péče a *nalezení vhodných osvojitelů nebo pěstounů* pro tyto děti. Provádí se pouze na žádost fyzické osoby, která má zájem stát se osvojitelem nebo pěstounem (§ 20 odst. 1), zprostředkování osvojení a pěstounské péče v České republice zajišťují příslušné krajské úřady a ministerstvo práce a sociálních věcí, osvojení dětí z České republiky do ciziny nebo dětí z ciziny do České republiky Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, jež má sídlo v Brně (§ 20 odst. 2).

Zprostředkování osvojení *se neprovádí* v případě, že zákonní zástupci dítěte dali *souhlas k jeho osvojení ve vztahu k určitým osvojitelům* a v případě pěstounské péče, podala-li návrh na svěřeni dítěte osoba dítěti příbuzná nebo blízká jemu či jeho rodině (§ 20 odst. 3).

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností vyhledávají děti vhodné do osvojení a pěstounské péče i osob vhodných stát se osvojiteli a pěstouny a *vedou* o dětech i žadatelích *spisovou dokumentaci* (§ 21 odst. 1).

Spisová dokumentace žadatele *obsahuje žádost* s osobními údaji, doklad o *státním občanství* nebo o povolení či hlášení k pobytu na území České republiky, *opis rejstříku trestů*, který vyžaduje obecní úřad obce s rozšířenou působností a který obsahuje i zahlazená odsouzení, zprávu o *zdravotním stavu* žadatele, údaje o *ekonomických a sociálních poměrech*, písemné *vyjádření* žadatele, *zda souhlasí* s tím, aby po uplynutí dvanácti měsíců od zařazení do evidence byl zařazen také do evidence Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem *příp. osvojení dítěte z ciziny*, písemný *souhlas ke zjišťování* potřebných údajů o *způsobu života* žadatele a vhodnosti výchovného prostředí, písemný *souhlas s účastí na přípravě osob* k přijetí dítěte do rodiny a *stanovisko* obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti (§ 21 odst. 3).

Žádost o svěřeni dítěte do osvojení nebo pěstounské péče se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností v místě bydliště žadatelů.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností *postupuje* kopii spisové dokumentace o dítěti vhodném pro náhradní rodinnou péči a o žadateli neprodleně příslušnému *krajskému úřadu*.

Odborné posuzování pro účely zprostředkování *provádí krajský úřad* nebo *ministerstvo práce a sociálních věcí*, jde-li o děti a žadatele, kteří jsou v evidenci tohoto ministerstva (§ 27 odst. 1).

U dětí se posuzuje úroveň tělesného a duševního vývoje včetně specifických potřeb a nároků a vhodnost náhradní rodinné péče a jejích forem (§ 27 odst. 1).

U žadatelů se posuzuje charakteristika jejich osobnosti, jejich zdravotní a psychický stav, předpoklady k výchově dítěte, motivace jejich žádosti, stabilita manželského vztahu a rodinného prostředí a další rozhodné skutečnosti (§ 27 odst. 1).

Odborné posouzení má být provedeno nejdéle *do 30 dnů* ode dne zjištění všech potřebných skutečností (§ 27 odst. 1).

Ministerstvo a krajský úřad jsou oprávněny vyzvat žadatele k osobnímu jednání za účelem posouzení jejich předpokladů a skutečností rozhodných pro svěření dítěte do jejich péče. Spolupracují při tom s obecními úřady obcí s rozšířenou působností, obcemi, zdravotnickými a školskými i dalšími odbornými zařízeními, pověřenými osobami, s odborníky pro otázky výchovy a péče o dítě aj. (§ 27 odst. 3).

Zaměstnanci ministerstva a kraje mohou osobně navštívit nebo pozvat k jednání i dítě, je-li to přiměřené jeho věku a schopnostem (§ 27 odst. 4).

Zjistí-li krajský úřad nebo ministerstvo, že v evidenci žadatelů je *žadatel vhodný* stát se osvojitelem nebo pěstounem dítěte vedeného v evidenci dětí, *oznámí* neprodleně písemně tuto skutečnost *žadateli*. Na základě oznámení krajského úřadu nebo ministerstva má žadatel *právo neprodleně se s dítětem seznámit* a ten, u něhož se dítě momentálně nachází, je povinen toto seznámení umožnit. Žadatel má možnost seznámit se s dítětem a *podat žádost* o svěření dítěte *do 30 dnů* ode dne, kdy mu bylo toto oznámení doručeno. O žádosti rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Jestliže *krajský úřad nezprostředkuje* osvojení nebo pěstounskou péči *do 3 měsíců* od zařazení dítěte nebo *do 12 měsíců* od zařazení žadatele do evidence, zašle *do 15 dnů* kopii veškerých údajů z těchto evidencí ministerstvu práce a sociálních věcí pro zařazení do evidence tohoto ministerstva (§ 22 odst. 7).

Jestliže *ministerstvo práce a sociálních věcí nezprostředkuje* osvojení nebo pěstounskou péči *do 3 měsíců* od zařazení dítěte nebo *do 6 měsíců* od zařazení žadatelů do své evidence, postupuje kopii spisové dokumentace Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí pro *zprostředkování osvojení dítěte z ciziny*. Jde-li o žadatele, postupuje tak jen tehdy, pokud žadatel s takovým postupem sám souhlasí (§ 23 odst. 3).

Postoupení materiálů dítěte k zajištění osvojení do ciziny *nebrání svěření* dítěte do náhradní rodinné péče v České republice, jestliže se v mezičase najde vhodná rodina na našem území (§ 24d odst. 1).

Základní informace pro žadatele o osvojení nebo pěstounskou péči

Pokud se manželský pár nebo i jednotlivec rozhodne osvojit či převzít dítě do pěstounské péče, musí vždy jít na oddělení sociálně právní ochrany dětí městského úřadu, příslušného dle svého trvalého bydliště (tzv. trojková obec), kde podá žádost.

Musí dále doložit na předepsaných formulářích potvrzení o svém příjmu, posudek zaměstnavatele, potvrzení o zdravotním stavu a aktuální výpis z rejstříku trestů.

Sociální pracovník po sepsání předepsaných formulářů (nacionále, rodinný stav, představa o přijímaném dítěte – věk, etnikum, zdravotní stav...) posoudí při osobním šetření bytovou situaci žadatelů a po napsání zprávy dále postoupí spis žadatelů Krajskému úřadu.

Z Krajského úřadu žadatelé dostanou pozvání na psychologické testy, které jestliže zdárně absolvují, dostanou Rozhodnutí o prověření a zařazení do seznamu žadatelů. Současně s ním jim bude uložena povinnost na výzvu se zúčastnit tzv. přípravy žadatelů (tj. skupinového sezení v rozsahu několika desítek hodin).

Celá procedura trvá v průměru přibližně půl roku.

(Fond ohrožených dětí, www.fod.cz)

1.2 Popis systému pěstounské péče ve Sdružení SOS dětských vesniček v České republice

Je důležité si uvědomit, že ne všechny děti a dospívající vyrostli v úplné a harmonické rodině. Možná, že slovo „rodina“ jim připomíná hlavně negativní zkušenosti z jejich dosavadního života, proto je třeba přistupovat k nim vnímavě a s maximální ohleduplností. Je třeba velké dávky taktu, aby toto téma pro ně nebylo pokořením, ale pomocí. (Lenz & Ivanová 2003)

SOS dětské vesničky jsou formou náhradní péče o děti pocházející z nefungujícího rodinného prostředí, které není možné adoptovat.

Historie SOS dětských vesniček

Myšlenka SOS dětských vesniček pochází z Rakouska z roku 1949, kde vznikla jako jeden ze způsobů zajistit opuštěnému dítěti péči náhradních rodičů. Jejím původcem a realizátorem byl občan Rakouska dr. Hermann Gmeiner, který ideu spojit opuštěné děti s matkami, které samy děti nemají,

vedl do reality založením Sdružení SOS dětské vesničky v městě Imst v Rakousku. Tehdy byla tato myšlenka zaměřena především na válečné sirotky a v důsledku války opuštěné děti. Základem bylo přiblížit podobu této formy náhradní péče co možná nejvíce rodině tj. matka s dětmi žije v samostatném domě a jednou z hlavních zásad bylo a nadále je nerozdělovat od sebe sourozence. Prvnímu domu dal Hermann Gmeiner osobní název „Dům míru“ a posléze vznikly další. Dodnes je brán prototyp Imst vzorem pro další země a to jak prakticky, snadno a relativně levně realizovat náhradní rodinnou péči o děti. (SOS dětské vesničky, www.sos-vesnicky.cz)

SOS dětské vesničky u nás

Herman Gmeiner přijel projekt náhradní rodinné péče v SOS dětských vesničkách představit i do tehdejšího Československa a to v roce 1967. V roce 1968 vznikl nejdříve *Kruh přátel SOS dětské vesničky* a posléze *Sdružení SOS dětské vesničky* a bylo založeno *Konto 777 SOS dětské vesničky*. O rok později, v roce 1969, je na kontě (v té době obrovská suma) 28 milionů Kčs (Korun československých) a zahajuje se výstavba SOS dětské vesničky v Doubí u Karlových Varů. V roce 1970 tato vesnička zahajuje jako úplně první u nás svou činnost a současně se pokládá základní kámen vesničky ve Chvalčově na Kroměřížsku. Výstavba této vesničky začíná v roce 1971. O rok později v roce 1972 se začíná stavět vesnička v Brně-Medlánkách a vesnička ve Chvalčově spouští svou činnost.

Komplikované období normalizace sedmdesátých let minulého století nebylo nakloněno žádné formě občanských iniciativ – v roce 1974 byly vesničky převedeny pod pravomoc státu a v roce 1975 dokonce ustanovena komise k likvidaci Sdružení SOS dětských vesniček. To bylo obnoveno po listopadu roku 1989. Následně byly Sdružení SOS dětských vesniček opět navráceny fungující vesničky v Doubí a Chvalčově a roku 1996 znovuzahájena výstavba vesničky v Brně-Medlánkách, která byla pro děti posléze otevřena roku 2003.

V roce 1993 bylo Sdružení SOS dětské vesničky přijato za řádného člena mezinárodní organizace *SOS Kinderdorf International* se sídlem v Rakousku. Tato mezinárodní organizace celosvětově zastřešuje činnost jednotlivých národních sdružení SOS dětských vesniček. Celkem tato organizace působí ve 132 zemích světa a je partnerem nejvýznamnějších celosvětově působících organizací včetně OSN.

V České republice do vesniček přicházejí děti z dětských domovů, sirotci skuteční nebo sociální – když naprostá většina z nich pochází z patologických rodin (původní váleční sirotci jsou zde však téměř neznámým pojmem), kdy biologičtí rodiče těchto dětí byli zbaveni rodičovských práv a děti

jim byly odebrány. Tyto děti jsou následně umístěny do ústavů (a to dle věku), takže sourozenci bývají odtrženi od sebe a jsou tak zpřetrhány i poslední fungující vazby.

Péče v SOS dětských vesničkách umožňuje dětem žít plnohodnotný život v rodině a vybudovat vedle vazeb původních i vazby nové.

(SOS dětské vesničky, www.sos-vesnicky.cz)

Hlavní cíle Sdružení SOS dětských vesniček v České republice

- Zastávat a hájit práva všech potřebných dětí nacházejících se v České republice viz Úmluva o právech dítěte Organizace spojených národů z roku 1989.
- Poskytovat prostřednictvím činnosti národního Sdružení SOS dětských vesniček v souladu s modelem péče o děti v SOS dětských vesničkách a dalšími formami náhradní rodinné péče odbornou péčí, pomoc a podporu opuštěným a jinak ohroženým dětem, jež nemohou z nejrůznějších důvodů vyrůstat ve vlastní biologické rodině.
- Jakkoli pomáhat mladým lidem a dospívající mládeži při jejich prvotním vstupu do samostatného a soběstačného života a poskytovat všemožnou přijatelnou péči v rámci Sdružení (tj. SOS dětské vesničky, Komunita mládeže, Program polozávislé bydlení, Program následné péče)
- Dětem, dospívajícím, mladým lidem a rodinám v nouzi poskytovat oporu a podpůrnou péči.

(SOS dětské vesničky, www.sos-vesnicky.cz)

Úmluva práv dětí

Sdružení SOS dětských vesniček pracuje v kontextu s Úmluvou o právech dítěte. Hlavním cílem Sdružení je nejlepší blaho dítěte. Každé dítě bez rozdílu má právo plně rozvinout svůj potenciál, získat kvalitní vzdělání, účastnit se plnohodnotného života ve společnosti a nebýt obětí diskriminace. Za ochranu dětí před všemi druhy zneužívání, opuštění, vykořisťování, násilím a diskriminací je zodpovědný každý z nás.

Sdružení SOS dětských vesniček si plně uvědomuje, že ke zneužívání a vykořisťování dětí dochází v každé zemi i společnosti na celém světě. Ovšem i tehdy, pokud se společnost zneužívání definovat jako celospolečenský jev, díky velkým kulturním, náboženským, sociálním, politickým, právním a ekonomickým rozdílům, jež děti zakoušejí, čelí značným obtížím. SOS dětské vesničky

respektují všechna kulturní a náboženská specifika, na základě kterých vytvořily jednotný rámec založený na širokém interkulturním a interdisciplinárním přístupu.

SOS dětské vesničky se dle svých idejí zavazují ke zvyšování všeobecného povědomí o této problematice, napomáhání k řešení její prevence a ochraně práv dítěte v rámci rodiny, komunity i národních úřadů a institucí.

Ochrana dětských práv patří mezi hlavní priority Sdružení SOS dětských vesniček. Děti, dospívající, mladí lidé, poskytovatelé péče (rodiče, školská zařízení, zájmová volnočasová sdružení aj.) média a odpovědné státní i samosprávné instituce představují hlavní cílové skupiny této problematiky.

(Quality4Children, 2008)

Další zařízení při SOS dětských vesničkách u nás

Kromě klasických SOS dětských vesniček existují v blízkém okolí vesničky v Doubí i dva domy pro matky – pěstounky v důchodu, dům pro odrostlou mládež v obci Dalovice a SOS Komunita mládeže v Brně pro dospívající mládež z SOS dětské vesničky Chvalčov.

V současné době vzniká v Brně – Juliánově další SOS Komunita pro dospívající mládež z SOS dětské vesničky Brno-Medlány, jež by měla být v plném provozu ke konci roku 2012 a z důvodu snižujícího se personálního počtu zaměstnanců (odcházejících SOS matek pěstounek) se uvažuje o ročním pozastavení provozu v SOS dětské vesničce v Doubí, když situace je momentálně v jednání.

Myšlenka a koncepce SOS dětských vesniček

Základní myšlenka SOS dětských vesniček spočívá v tom poskytnout osiřelému dítěti péči v prostředí co možná nejautentičtějšímu k poměrům v běžných rodinách a nerozdělovat členy (sourozence) původní rodiny. Péči ve vesničkách obstarávají rodiče (nebo většinou jen matka-pěstounka) v samostatné komunitě v jednom z domků dětské vesničky.

(SOS dětské vesničky, www.sos-vesnicky.cz)

Čtyři základní nositelé idey SOS dětských vesniček

Matka – každé dítě má novou matku (pěstounku). Tyto náhradní matky se rozhodly zasvětit svůj život svěřeným dětem, věnovat jim nejen běžnou péči, ale především lásku. Matkou-pěstounkou je žena ve věku 24 - 40 let, s minimálně středoškolským vzděláním (lze činit výjimky), bez vlastních dětí (lze učinit výjimky).

(SOS dětské vesničky, www.sos-vesnicky.cz)

Rodina – rodinu v SOS dětské vesničce tvoří většinou 7- 8 dětí v různém věku, sourozenci se nikdy neoddělují, které žijí se svými „náhradními“ rodiči jako běžná rodina.

(SOS dětské vesničky, www.sos-vesnicky.cz)

Dům – jeden dům obývá jedna rodina a děti jsou vychovávány v optimálních podmínkách co možná nejvíce se blízcím poměrům v přirozené rodině. Každé dítě má své místo, kde má své lůžko, polici na knihy, skříňku a i stanovené běžné povinnosti jako např. pomoc v péči o mladší sourozence, činit drobné nákupy, úklid apod. Dům zůstává pro děti rodinným domem, kam se vracejí i jako dospělí lidé.

(SOS dětské vesničky, www.sos-vesnicky.cz)

Vesnička – je organizované společenství, které sestává z 12 – 15 domů rodinného typu, dále z domu ředitele vesničky a místa pro pobyt pedagogů, psychologa příp. logopeda aj. pracovníků. Vesničky jsou umístěny buď na okrajích, ale v rámci obcí a děti, které žijí ve společné domácnosti se svou matkou-pěstounkou jako v každé běžné domácnosti, chodí do veřejných škol, školek a navazují běžné vztahy mimo prostředí vesničky tak, že jsou přirozeně připravovány na zapojení do společnosti. Vesničky jsou organizovány tak, aby na jedné straně umožňovaly bezproblémové propojení s okolím a na druhé straně aby zde mohla být koncentrována i speciální výchovná péče pro děti, které to potřebují. Veškerou činnost vesničky koordinuje její ředitel, který i zajišťuje odbornou aj. pomoc matkám-pěstounkám popř. rodičům-pěstounům.

(SOS dětské vesničky, www.sos-vesnicky.cz)

1.3 Postavení Komunity mládeže v systému Sdružení SOS dětských vesniček

Na pěstounskou péči v SOS dětských vesničkách navazuje program Komunity mládeže, který si klade za cíl připravit dospívající mladé lidi na budoucí samostatný život v dospělosti mimo SOS dětskou vesničku.

Komunita mládeže je zařízení Sdružení SOS dětských vesniček, které navazuje na pěstounskou péči vykonávanou matkou-pěstounskou v SOS dětské vesničce. Matka-pěstounka nadále zůstává klíčovou výchovnou osobou a úzce spolupracuje s pedagogickým týmem Komunity mládeže. Klienti nejsou z prostředí mateřské dětské vesničky a stávající pěstounské rodiny vytrženi, v komunitě mládeže jsou pouze ve školní dny a na víkendy se vracívají domů ke svým pěstounským rodinám.

Komunita je specializovanou formou intenzivní psychoterapie, kde klienti, většinou různého pohlaví, věku a vzdělání, spolu po určitou dobu žijí a mimo skupinová sezení sdílejí další společný program s pracovní a jinou různorodou činností, což jim umožňuje, aby do tohoto dočasného malého modelu soužití ve společenství promítali problémy ze svého vlastního osobního života a zejména své vztahy k lidem. Komunita je terapeutickým modelem zařízení a to zejména z toho důvodu, že kromě zmiňované projekce umožňuje též zpětnou vazbu o sociálně nežádoucím chování, podněcuje získání náhledu na vlastní problémy a na vlastní podíl při utváření těchto problémů. Komunitní prostředí umožňuje korektivní zkušenost a nacvičování rozvíjení vhodnějších adaptivnějších způsobů chování. (Kalina, 2008)

Navazující program Komunity mládeže polozávislé bydlení

Cílem Programu polozávislé bydlení je pokračování v upevňování a zdokonalování požadovaných nabytých schopností, jež mladí lidé získali pobytem v zařízení Komunity mládeže.

Stěžejní prací je zde pokračování v posilování pracovních návyků, sociálních dovedností, životních zkušeností a zručnosti klientů v hospodaření s financemi.

Polozávislé bydlení trvá v průměru 3 roky, ale může dle individuálních potřeb trvat i déle, a po úspěšném absolvování tohoto programu vstupuje mladý člověk do samostatného života.

2 POPIS PRÁCE A VÝZNAM KOMUNITY MLÁDEŽE

Terapeutická komunita je v užším smyslu psychoterapeutickou metodou, při níž se využívá modelové situace malé společenské skupiny k projekci a korekci sociálně nepřizpůsobivého chování u mezilidských stereotypů prožívání a chování. Při společném soužití klientů v každodenním bezprostředním styku, kdy jsou zajištěny různorodé činnosti a možnosti diferencování rolí, poskytují vzájemné interakce, konflikty a problémy určitý materiál, na němž se klienti učí poznávat svůj podíl ve vytváření, udržování a opakování svých životních problémů a konfliktů a zároveň si mohou osvojovat nové, diferencovanější a přizpůsobivější formy chování. Slovem komunita je rovněž nazýván kolektiv pacientů, který je v systému léčení a na nějž je uvedenou metodou terapeuticky působeno. (Kratochvíl, 2005)

Principy terapeutických komunit jsou založeny na spolupracujícím, demokratickém a neinstitucionalizovaném přístupu k vzájemné interakci mezi klienty a odborným personálem. Klienti jsou považováni za „rezidenty” neboli členy komunity, kdy hrají aktivní roli ve všem rozhodování, které se jich týká, včetně například hlasování o přijetí či propuštění ostatních, rozdělování denních úkolů v domě či volání k zodpovědnosti za porušení pravidel. Tradiční hierarchie uvnitř skupiny personálu je nahrazena více humánní, liberální a participativní kulturou. (Kalina, 2008)

Pro každého terapeuta je důležité si uvědomit, že tlak jeho osobnosti, jako autority z pozice jeho role v Komunitním zařízení, dokáže přimět lidi k tomu, aby dělali věci, kterých by se jinak nedopustili a mohou se stát modelem pro jejich konání ať už je správné či ne. (Vymětal, et al., 2004)

Pozitivní očekávání, jako nesespecifická proměnná, je v systému psychoterapeutických komunit velmi důležité. Klientova víra v samotnou instituci, dveře na konci jeho pouti a důvěra v personál, mohou značně ovlivňovat průběh celého procesu. (Prochaska & Norcross, 1999)

Dospívání je mimořádně náročné a intenzivní životní období, které zanechává víceméně trvalý otisk v těch, kteří jím procházejí. Vyznačuje se významnými změnami a často dlouhodobým a zdlouhavým vývojem ústí v utváření výjimečné lidské osobnosti. (Tartar Goddetová, 2001)

Poslání Komunity mládeže Brno

Posláním Komunity mládeže je pomáhat mladým lidem k jejich osamostatnění a integraci do plnohodnotné společnosti. Výchovně-pedagogická činnost pracovního týmu Komunity mládeže je zaměřena zejména na kvalitní přípravu na budoucí povolání, získávání praktických životních dovedností, osvojování si pracovních zkušeností a k nalezení si kvalitního samostatného bydlení.

Pedagogové-průvodci (vychovatelé) spolupracují s mladým člověkem na jeho osobnostním rozvoji různými aktivitami a to např. společenskými, kulturními, sportovními aj. Tým pracovníků dále využívá ke své práci i principů zážitkové a sociální pedagogiky. Nedílnou součástí pedagogické činnosti týmu pracovníků je také skupinová práce a individuální plánování.

(Národní koncept Komunity mládeže, 2003)

Cíle Komunity mládeže

Dosažení samostatnosti dospívajícího v běžném životě.

Zařazení a uplatnění na trhu práce.

Aktivní přístup dospívajícího k řešení své bytové situace.

Poskytnout ubytování v prostředí, které má znaky bydlení v domácnosti.

Vytvořit správný vzorec chování a jednání v běžném životě a zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.

Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

(Národní koncept Komunity mládeže, 2003)

Klienti Komunity mládeže

Cílovou skupinou Komunity mládeže jsou mladí lidé ve věku 15 až 21 let (individuálně i vyššího či nižšího věku) připravující se na trvalý odchod z pěstounské péče poskytované v SOS dětských vesničkách. Péče o dospívající a mladé lidi v Komunitě mládeže trvá zpravidla po dobu jejich vzdělávání na střední škole, učilišti či jiném typu navazujících škol. Pobyť trvá v průměru čtyři roky.

Pro zachování rodinného prostředí a individuálního přístupu je maximální počet klientů 15 (dle celosvětových ukazatelů). (Národní koncept Komunity mládeže, 2003)

Na projekt Komunity mládeže navazuje program Polozávislého bydlení, který dále pomáhá mladým lidem s jejich samostatným startem do již vlastního života. (Národní koncept Komunity mládeže, 2003)

Lokace Komunity mládeže

Umístění Komunity mládeže, zařízení sloužící prioritně pro dospívající z SOS dětské vesničky Chvalčov, bylo zvoleno v jihomoravském městě Brno. Jedná se o město s dostatečnými možnostmi středoškolského, učňovského aj. odborného vzdělávání s reálnou možností uplatnění na trhu práce včetně možností absolvování odborných prací a brigád.

Pro Komunitu mládeže byl v tomto případě zvolen vícepodlažní dům v městské zástavbě okrajové části města Starém Lískovci.

Umístění Komunity mládeže bylo zvoleno v prostředí s dobrou dopravní obslužností, možností nákupů, s dostupným kulturním a sportovním vyžitím. Do centra města, na vlakové a autobusové nádraží a do škol se doba dojezdu pohybuje od 15 do 40 minut. V těsné blízkosti budovy je supermarket, Úřad městské části, pošta a poliklinika. Konkrétní prostory zařízení Komunity mládeže byly v roce jejího vzniku (2003) voleny na základě předpokládaného počtu dětí v SOS dětské vesničce a dle aktuálních finančních možností Sdružení SOS dětských vesniček, přičemž současná maximální kapacita Komunity mládeže je 8 klientů.

(Národní koncept Komunity mládeže, 2003)

Prostorové uspořádání Komunity mládeže

S ohledem na specifika práce v zařízení, kdy jsou klienti vedeni k samostatnosti (praní, vaření, uklízení, finanční hospodaření atd.), v práci jsou používány terapeutické prvky, organizování skupin osobnostního rozvoje aj., je pro lepší dokreslení výše uvedeného popsáno i vnitřní uspořádání budovy.

Budova Komunity mládeže je dvoupodlažní. V přízemí se nachází kancelář pedagogů, kuchyň s jídelnou, obývací pokoj, prostorná předsíň, koupelna a WC. V prvním patře jsou 4 samostatné pokoje pro obyvatele, koupelna a WC. Ve druhém patře se nachází kancelář vedoucí Komunity mládeže propojená s počítačovou místností příp. místností pro společné akce obyvatel Komunity mládeže, prostor pro výkon noční služby tj. zázemí s lůžkem a koupelna s WC.

K domu patří malý dvorek, 2 garáže a 1 sklep.

Ve 2. patře je rezerva (po malé rekonstrukci) pro případné vytvoření 1 dvoulůžkového pokoje.

(Národní koncept Komunity mládeže, 2003)

2.1 Příprava na přechod na Komunitu mládeže

Přechod dospívajícího dítěte z SOS dětské vesničky do Komunity mládeže je realizován v přímé návaznosti na ukončení povinné školní docházky a přechodu do dalšího stupně vzdělávání. O možnosti přijetí dospívajícího na Komunitu mládeže rozhoduje ředitel SOS dětské vesničky na základě předchozí konzultace s odborným týmem SOS dětské vesničky (tj. psychologem, vedoucím pedagogem, pedagogy aj.) a vedoucím Komunity mládeže, se zohledněním názoru dospívajícího a stanoviska matky-pěstounky, jež v tomto procesu činí konečné rozhodnutí.

Dospívající musí být na přechod z pěstounské rodiny a prostředí mateřské SOS dětské vesničky do Komunity mládeže dobře a důsledně připraven. Nezbytnou podmínkou na této přípravě je spolupráce odborného týmu pracovníků SOS dětské vesničky, Komunity mládeže a matky-pěstounky při vytvoření a realizaci připraveného programu.

Každá SOS dětská vesnička má vypracovaný Koncept přípravy na přechod dospívajících do Komunity mládeže, která odráží specifika (podmínky a možnosti) dané SOS dětské vesničky.

Cílem přípravy je vedení dospívajících k samostatnosti, jež odpovídá jejich věku a příprava na nároky, které vyplývají z pravidel soužití, povinností a odpovědností na Komunitě mládeže dané Konceptem Komunity mládeže.

Časový horizont přípravy je zpravidla uskutečňován po dovršení věku 12 let a cílená příprava pak nejpozději 2 roky před předpokládaným nástupem na Komunitu mládeže.

Realizace přípravy a odpovědnost za ni je rozdělena do několika rovin. Za realizaci přípravného programu na přechod dospívajícího do Komunity mládeže je odpovědný příslušný ředitel SOS dětské vesničky. Za přípravu dospívajícího na pobyt v Komunitě mládeže je odpovědná matka-pěstounka.

Plán individuální přípravy přechodu je součástí Individuálního plánu rozvoje osobnosti dospívajícího. Dospívajícímu je v neposlední řadě dáván také prostor k uvědomění si a vyjádření, co

on sám považuje v tomto procesu za důležité a stěžejní (např. důkladný popis pravidel nebo sankcí na Komunitě mládeže aj.).

Kroků v přípravě je několik. Patří mezi ně osobní návštěva Komunity mládeže a seznámení se se základními principy jejího fungování, podmínkami a způsobem života v Komunitě mládeže. Tato je zpravidla jednodenní.

Dále pravidelná účast na individuální a skupinové práci vedené pedagogem SOS dětské vesničky s důrazem na rozvoj komunikačních schopností ve skupině a dalších schopností a dovedností důležitých pro samostatný pobyt v Komunitě mládeže.

Osvojení si praktických životních dovedností (drobný nákup, přepírání si vlastního prádla, žehlení, příprava jednoduchého pokrmu atd.), finanční gramotnost (např. uvědomění si hodnoty peněz), sociální dovednosti (schopnost bez ostychu se zeptat na nejbližší poštu, obchodní centrum aj.) a schopnosti navázání a udržení si dobrých mezilidských vztahů, emoční stabilita apod.

Vhodný výběr vzdělání a příprava na profesi.

Účast na aktivitách pořádaných Komunitou mládeže pro děti z SOS dětské vesničky (např. víkendové aktivity, den otevřených dveří, besedy aj.), seznamování se s odborným pedagogickým týmem Komunity mládeže a stávajícími klienty Komunity mládeže.

Příprava v rodině dospívajícího (nahodilá a cílené rozpravy aj.).

Předpříprava vlastního pokoje v Komunitě mládeže a možnost strávení části prázdnin přímo na Komunitě mládeže nebo na společné akci s obyvateli Komunity mládeže.

Adaptace pravidel soužití v Komunitě mládeže ještě před vlastním přestěhováním na Komunitu mládeže a vyjasnění si vzájemných očekávání.

Stejně jako dospívající, měla by být i jeho matka-pěstounka na tento přechod dobře teoreticky a osobnostně připravena.

2.2 Odchod z Komunity mládeže a následné programy

Odchod z Komunity mládeže je velmi náročným krokem a také významným mezníkem v životě každého z klientů.

Ukončovací rituál je symbolickým vyvrcholením pobytu klienta v komunitě. Poskytuje společenství i jednotlivci, který úspěšně ukončil pobyt (léčebný aj.), silný a možná nejintenzivnější zážitek dle Deitchova výroku - terapeutická komunita je místem víry a naděje v to, že se můžeme

vědomě pokusit změnit. V záměrech rozdílnými ukončovacími rituály můžeme rozpoznat ústřední motiv změny, k níž v rámci pobytu v komunitě došlo nebo by mělo dojít a uvedení do tzv. nového života s nadějí a odhodláním klienta, že tento bude zdařilejší a šťastnější než život co žil dříve. Filosofie změny pobyttem v komunitě je pojímána zásadně – klientovo staré Já by mělo zaniknout a mělo by se zrodit nové Já. (Kalina, 2008)

Program Polozávislé bydlení

Cílem programu Polozávislé bydlení je ozřejmění a zdokonalení schopností, které bude mladý člověk potřebovat ke svému samostatnému životu (tzn. správné pracovní návyky - schopnost udržení si pracovního místa, vyplňování docházkového listu, dovolenky, čerpání nemocenské dovolené atd., sociální dovednosti – vyřídit si nový občanský průkaz, řidičské oprávnění, zažádat si o podporu v nezaměstnanosti aj, životní dovednosti – uvařit si, vyprat, vyžehlit aj., hospodaření s financemi – umět si nastavit měsíční rozpočet s nezbytnými nákupy, výdaji, příp. spořením).

Polozávislé bydlení trvá v průměru 3 roky, avšak může být dle individuálních potřeb klientů a jejich specifických životních situací prodloužen i na dobu delší. V současné době má Komunita mládeže Brno v programu Polozávislého bydlení tři klientky. Délka jejich setrvání v něm je ve všech případech 5 let. Důvodem prodloužení bylo v jednom případě úspěšné navazující studium na vysoké škole, ve druhém studium na vyšší odborné škole a ve třetím prohloubení si vědomostí studiem na dalším (v pořadí druhém) typu střední odborné školy.

Po úspěšném absolvování tohoto programu vstupuje mladý člověk buď do samostatného života, nebo má možnost požádat o podporu v programu Následné péče.

(Polozávislé bydlení, 2006)

Vzorci chování si lze představit jako soubor osvědčených sociálních praktik, jež jsou zcela žádoucí ve standardních a opakujících se sociálních situacích. S jednáním, které se nám v minulosti osvědčilo, nabýváme kladné zkušenosti a ta nás vede k jeho zapamatování si a zautomatizování.

(Novotná, 2008)

3 EDUKAČNÍ PROCES KOMUNITY MLÁDEŽE

Hlavním posláním Komunity mládeže je integrace jejích klientů, mladistvých či dospělých, pocházejících ze znevýhodněných rodinných poměrů, do okolního prostředí. Nástroji vedoucími k těmto cílům jsou především socializace, edukace a proces resocializace, příp. další.

Jak lze charakterizovat současnou mládež? Jako subkulturu s dostatečnou sebedůvěrou, iniciativní, se snahou překonávat překážky, ctižádostivou s nenasytnou snahou po sebeuplatnění a schopnostmi vidět to, co starší generace již nechápou a především s velkým odporem proti jakýmkoli předsudkům. Mládí člověka je v odborných pedagogických, sociologických a psychologických literaturách specifikováno jako etapa individuálního vývoje s přechodnou fází mezi dětskou závislostí a relativní dospělou nezávislostí, ale také jako období dotváření jedince pro jeho reprodukci. (Smolík, 2010)

Socializace je proces, během kterého se člověk začleňuje do společnosti - v oblasti pravidel soužití a sociálního styku v nejrůznějších typech situací (tj. v situacích vztahů mezi rodiči a dětmi, staršími a mladšími, muži a ženami, výše a níže postavenými aj.), pracovních dovedností, návyků a začlenění práce a odpočinku do životního rytmu, v oblasti zvyků, tradic a mravů, také v oblasti vzorů a ideálů, dále v oblasti odměňování a trestání, příkazů a zákazů a v neposlední řadě v oblasti vztahů k majetku a hodnotě předmětů. (Helus, 2007)

Edukace znamená proces celkové výchovy, neboli celkové a celoživotní rozvíjení osobnosti člověka působením formálních výchovných institucí i neformálních prostředí jako jsou např. rodina aj. (Zapletal, Švandová & Pernica, 2003)

Resocializace je děj, při kterém se jedinec učí pravidla života ve společnosti tj. zvládat různé role, odstraňovat problémy v mezilidských vztazích a osvojovat si účelnější způsoby komunikace a jednání s lidmi. (Vágnerová, 2004)

Proces resocializace je velmi obtížným a jeho efekt nebývá takový, aby jej bylo možné považovat u většiny klientů za viditelný, tento bývá převážně pouze uspokojivým.

Musí být komplexní, dlouhodobý a musí brát na zřetel specifické rysy osobnosti každého z klientů. Samotným cílem resocializace je především dosažení přijatelné úrovně subjektivní pohody klientů

a alespoň minimální sociální adaptace. Velmi důležitým faktorem je u něj však především spolupráce samotných klientů s pracovníky zařízení.

V zařízení Komunity mládeže pracují odborní pracovníci sestávající z řad sociálních pracovníků, speciálních pedagogů a pedagogů. Všichni tito zaměstnanci svou erudovaností, osobními zkušenostmi a osobnostními dispozicemi přináší do tohoto prostředí prvky rozmanitě působící na celkové formování osobností klientů a jejich následnou úspěšnou socializaci.

Soudobá sociální pedagogika si klade za cíl naučit člověka orientovat se v současném světě (v nejširším slova smyslu prostředí) a umět si v něm najít cestu k vyšším hodnotám.

(Mühlpachr, et. al., 2011)

Sociální pedagog na Komunitě mládeže může působit jako vychovatel, jako vzor společensky žádoucího chování klientů a jako indikátor k nalezení správné role u každého z nich v jeho okolí a mezi jeho vrstevníky.

Speciální pedagogika se zabývá speciálním vzděláváním, pracovním a společenským uplatněním jedince, který trpí určitým handicapem – znevýhodněním zdravotním nebo sociálním a vyžaduje proto v tomto procesu zvláštní neboli speciální přístup. (Mühlpachr, 2010)

Speciální pedagog v zařízení Komunity mládeže uplatňuje při vzdělávání klientů speciální metody práce jejichž specifikem jsou individuální potřeby klientů s ohledem na jejich velmi nestabilní původní rodinné zázemí a genetické vybavení s nepříznivými dispozicemi k vyššímu vzdělávání.

Pedagogika je společenským oborem zabývajícím se podstatou a fungováním výchovy a vzdělávání jako záměrnými a cílevědomými činnostmi formujícími osobnost člověka v nejrůznějších sférách života ve společnosti. (Jůzl, 2010)

Pedagog nachází při své práci na Komunitě mládeže uplatnění ve vedení klientů ke správnému stylu vzdělávání a ve formování jejich snahy vzdělávat se.

Mezi nejčastější negativní projevy patologického chování klientů Komunity mládeže patří krádeže, lhaní, záškoláctví a pozitivní vztah k drogám (tj. zejména alkoholu, cigaretám, marihuaně aj.).

Toto chování však pramení ve většině případů z již zmiňované citové deprivace prožité v jejich ranném dětství a následně jako jejich forma obrany (agresivní) a projev neschopnosti řešit náročné životní situace.

Původ agrese je velmi často dáván do souvislosti s frustrací. Frustrace je většinou chápána jako jakási překážka, která člověku brání dosáhnout nějakého cíle. Vyvolává negativní emoce jako např. hněv, které potom vedou k agresivnímu chování s jediným cílem překonat ji.

Frustrace může být způsobena jednak jinými osobami, např. rodiči a rovněž nedostatečným doceněním dětí.

(Martínek, 2009)

Deprivace je zvláštním případem frustrace a může se projevovat v různých oblastech. Citová deprivace nastává při nedostatku citových podnětů a neuspokojení citové jistoty. Z vývojového hlediska je nejvýznamnější citová deprivace v dětství, která mívá pro vývoj osobnosti velké negativní důsledky – ve směru nerovnoměrného vývoje, který případně vede až ke specificky patologickému chování. (Pavlovský, et. al., 2012)

Původní rodina a rodinné prostředí jsou považovány za hlavní činitele, jež svým selháváním umožňují dětem v procesu dospívání a následně dospělosti chovat se společensky nepřiměřeně s prvky kriminálního chování. (Matoušek & Matoušková, 2011)

Pro případy, kdy u klientů dochází k výchovným problémům, byl současnými zaměstnanci Komunity mládeže vytvořen systém výchovných opatření viz tabulka č. 2, jež tvoří jakýsi nástroj k jejich řešení. Veškeré případy jsou však posuzovány vždy velmi pečlivě a individuálně a k jejich řešení je přistupováno po dohodě klíčových pracovníků a vedoucí Komunity mládeže, případně v závažnějších situacích ředitele SOS dětské vesničky ve Chvalčově a matky-pěstounky dotyčného klienta.

Tabulka č.2 - Posuzování výchovných trestů na Komunitě mládeže

(Interní směrnice Komunity mládeže Brno z roku 2012 o sankciování nežádoucího chování u klientů; bližší specifikace procesu udělování opatření napomenutí, důtky a vyloučení ze zařízení jsou blíže rozepsány v podkapitole 3. 2. Průvodcovství a jeho nástroje - Systém výchovných opatření)

Míra závažnosti činu	Definice	Příklad nežádoucího chování	Sankce
Lehká	Nepřiměřené, nespolečenské chování	Drzost na KM, odmítání, nepořádek v pokoji, používání sprostých slov, neplnění svých povinností na KM, odhazování nedopalků	Trest prospěšný KM, vydává se jednorázově. Např. kompletní umytí auta, umývání oken, precizní úklid svého rajónu
Středně těžká	Porušení společenských norem, které svou intenzitou nepřekračuje právní předpisy	Drobná krádež nepřesahující hodnotu 100Kč, krádež jídla, záškoláctví (méně jak 5 neomluvených hodin), neplnění školních povinností, lež, nevhodné chování ve škole i na KM	Zákaz 2 týdny PC, TV a návštěv + 1 měsíc podmínka (pokud bude podmínka během jejího trvání porušena, následuje trest z kategorie těžké)
Těžká	Protispolečenské jednání, poškozující společnost i jedince	Krádež přesahující hodnotu 100Kč, opakující se drobné krádeže, agresivní chování (fyzické i verbální), záškoláctví (6-20 neomluvených hodin)	Zákaz 3 týdny PC a TV a návštěv + Napomenutí pedagoga KM + 1 měsíc podmínka (pokud bude podmínka během jejího trvání porušena, následuje trest v podobě důtky VKM)
Závažná	Chování, které svým je charakterem a intenzitou na hraně zákona	Manipulace s nebezpečnými zbraněmi, manipulace s jedovatými látkami, vyloučení ze školského zařízení, přechovávání a užívání drog, vědomé ničení majetku KM, permanentní záškoláctví, loupež, vystupňované násilí	Zákaz 4 týdny PC a TV a návštěv + Důtka VKM + 1 měsíc podmínka (pokud bude podmínka během jejího trvání porušena, následuje trest v podobě podmínečného vyloučení z KM)
Obzvláště závažná		Obzvláště závažný čin, který svou povahou hrubě narušuje chod na KM, soužití mezi klienty a je v rozporu s konceptem KM. Má takový charakter, který neumožňuje další setrvání klienta na KM	Vyloučení z KM nebo umístění do výchovného zařízení (diagnostický ústav, středisko výchovné péče aj.)

Vysvětlivky k tabulce č. 2 –

KM – Komunita mládeže Brno; VKM – vedoucí Komunity mládeže; PC – počítač; TV- televize

3.1 Zaměstnanci Komunity mládeže

Sociální pedagog, dříve vnímán jako vychovatel v nejrůznějších výchovných zařízeních, je specializovaný odborník vybavený jak teoreticky, tak i koncepčně a prakticky, pro záměrné působení na osoby a sociální skupiny především tam, kde se životní situace těchto jednotlivců či sociálních skupin vyznačují destruktivním či nekreativním způsobem při uspokojování potřeb a utváření vlastních identit. Sociální pedagog může působit ve dvou rovinách a to v primárně sociálně výchovné činnosti, nebo v manažerské. Posláním sociálního pedagoga je pomáhat jedinci v nalezení cest v životních situacích, k vyšším hodnotám jako je zdraví, rodina, práce a v nalezení morálních hodnot. (Mühlpachr, et. al., 2011)

Členů stálého odborného týmu Komunity mládeže Brno je pět - vedoucí Komunity mládeže a čtyři pedagogové, z nichž dva jsou na noční provoz a zástup a dva na denní provoz.

Typ pracovního úvazku ovlivňuje časovou dotaci jednotlivých zaměstnanců pro práci s klienty.

Denní pracovníci pracují v plných úvazcích, neboť při 'průvodcování' jsou partnery klientům v době dopoledního až pozdně odpoledního provozu a noční směny pracují ve zkrácených úvazcích, mohou být zaměstnáni na Dohodu o pracovní činnosti (dále DPČ) či Dohodu o provedení práce (dále DPP), neboť nejsou klíčovými pracovníky a klientům jsou při řešení individuálních životních situací pouze okrajově nápomocni. V současnosti je jedna noční pedagožka Komunity mládeže zaměstnána na 0,45 úvazek a druhá na DPČ.

S Komunitou mládeže Brno dále spolupracují tři externí spolupracovníci jako zástup stávajících zaměstnanců a výpomoc na noční směny a dále jako odborný personál, který obohacuje nabídku činností Komunity mládeže a současně přirozeně rozšiřuje vazby dospívajících na vnější okolí. Tyto pracovní úvazky jsou uzavřeny na DPP.

Vymezení zodpovědnosti a kompetencí

Vedoucí Komunity mládeže

Řídí a zajišťuje provoz a rozvoj Komunity mládeže a připravuje rozpočet zařízení. Je podřízen řediteli SOS dětské vesničky Chvalčov. Vede a řídí zaměstnance Komunity mládeže a zodpovídá za všechny procesy s tím související. Zodpovídá za realizaci koncepce péče o mládež, za vytvoření a dodržování Vnitřního řádu Komunity mládeže, ročního rozvojového plánu Komunity mládeže aj. dokumentů. Poskytuje pravidelnou individuální podporu (průvodcovství) klientům, dohlíží na rozvoj jejich osobnosti, zajišťuje řádné plánování a plnění cílů stanovených v Individuálním plánu rozvoje

osobnosti klientů (dále IPRO). Odpovídá za vedení dokumentace klientů Komunity mládeže a její využití v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Informuje matku-pěstounku a dospívající v SOS dětské vesničce o roli Komunity mládeže a principech jejího fungování, o činnosti a programu Komunity mládeže. Podílí se na přípravě dospívajících před jejich odchodem z SOS dětské vesničky do Komunity mládeže, zajišťuje průběžný kontakt a spolupráci s matkami-pěstovkami. Zodpovídá za vedení Programu polozávislého bydlení a podporuje klienty tohoto programu.

Pedagog-průvodce

Vykonává přímou pedagogicko-výchovnou činnost (tzv. průvodcovství) dle cílů a forem péče Komunity mládeže. Podílí se na realizaci IPRO včetně přípravy na přechod do Programu polozávislého bydlení. Usměňuje vzdělávání a profesní rozvoj mladistvých, nabízí mladistvým poradenství v oblasti vzdělávání a výběru povolání, udržuje kontakt se školou a sleduje dosažený pokrok ve škole. Zajišťuje zachování průběžných kontaktů s biologickou rodinou pokud je to v zájmu mladistvého. Podporuje klienty v Programu polozávislého bydlení.

Noční pedagog

Zajišťuje noční provoz Komunity mládeže. Zastupuje pedagoga-průvodce v době dovolené, nemoci nebo dle aktuálních potřeb.

Matka-pěstounka

Účastní se plánování IPRO dospívajících a spolupracuje s odborným týmem Komunity mládeže. Je zodpovědná za přípravu dospívajících na pobyt v Komunitě mládeže a umožňuje těmto mladistvým účast na akcích pro mládež pořádaných v rámci procesu přípravy na přechod na Komunitu mládeže. Činí konečné rozhodnutí v otázce přechodu dospívajícího na Komunitu mládeže. Udržuje kontakt a úzce spolupracuje se zaměstnanci Komunity mládeže během pobytu dospívajícího v Komunitě mládeže. Informuje pracovníky Komunity mládeže o mimořádných situacích, jež mohou mít dopad na zdravý vývoj mladého člověka.

Někteří z členů biologické rodiny považují děti za jakési celoživotní vlastnictví a snaží se je řídit až do své smrti. Pravdou ale je, že dospělým se člověk stává až tehdy, když rodičovský souhlas již nepotřebuje a svůj život si řídí sám. (Kupka, 2007)

Ředitel SOS dětské vesničky Chvalčov

Projednává s vedoucím Komunity mládeže rozpočet Komunity mládeže a jako součást rozpočtu SOS dětské vesničky ho předkládá ke schválení národní ředitelce Sdružení. Je nadřízen vedoucímu Komunity mládeže a zodpovídá za celkové fungování Komunity mládeže. Zodpovídá za plánování programů péče o mládež a jejich poskytování SOS rodinám včetně vyčlenění odpovídajících finančních prostředků v ročním rozpočtu. Schvaluje plán činnosti Komunity mládeže v následujícím období, zodpovídá za realizaci naplánované spolupráce mezi SOS dětskou vesničkou a Komunitou mládeže. Rozhoduje o možnosti přijetí dospívajícího do Komunity mládeže na základě konzultace s odborným týmem SOS dětské vesničky (tj. pedagogem, psychologem atd.) a vedoucím Komunity mládeže, projednává přijetí dospívajícího do Komunity mládeže s matkou-pěstounkou. Společně s vedoucím Komunity mládeže a matkou-pěstounkou určuje rozvržení a konkrétní náplň přípravy dospívajících na přechod do Komunity mládeže, deleguje konkrétní úkoly na členy týmu SOS dětské vesničky a Komunity mládeže, je odpovědný za proces cílené přípravy dospívajících na přechod do Komunity mládeže

Národní poradce pro kvalitu péče

Zodpovídá za realizaci a monitorování standardů kvality v oblasti péče o mládež a souvisejících dokumentů (norem a směrnic). Metodicky se podílí na přípravě rozjezdu nových zařízení a programů péče o mládež a na jejich průběžném fungování. Zodpovídá za průběžné vzdělávání ředitele SOS dětské vesničky, vedoucího Komunity mládeže a dalších pracovníků odborných týmů.

Národní ředitel

Schvaluje rozpočet SOS dětské vesničky, v jehož rámci jsou vyčleněny finance na činnost Komunity mládeže a odpovídá za zajištění schválených financí. Má přehled o činnosti Komunity mládeže a spolupráci mezi SOS dětskou vesničkou a Komunitou mládeže.

3.2 Průvodcovství a jeho nástroje

Úkolem pedagogiky jako vědy je výchova neboli formování osobnosti jedince, jež je determinováno několika činiteli – dědičností, prostředím a výchovou. (Jůzl, 2010)

Mezilidské vztahy slouží jedinci jako zdroj nezbytných informací nejen o světě, ale i při procesu poznávání sebe sama, mohou ovlivnit jeho sebepojetí, posilovat jeho sebeúctu a uspokojovat různé

potřeby jako např. sociální kontakt, pocit sounáležitosti, pozitivní adaptaci mezi ostatními lidmi, potřebu sdílet společné zájmy a cíle, být pozitivně hodnocen, cítit bezpečí aj. (Vízdal, 2009)

Význam

Průvodcovství považujeme za nejdůležitější nástroj pedagogické práce. Pedagog-průvodce by měl s dospívajícím nebo mladým dospělým člověkem společně pracovat na jeho rozvoji a přechodu do samostatného života. Pro dospívajícího je pedagog-průvodce partner respektující jeho osobnost, pomocník a opora v problémech studijních, pracovních i osobních. Pedagog-průvodce by měl být aktivní, tolerantní a empatický.

V průběhu života, především v době dospívání, si utváříme postoje a hodnoty, jež nás pak provází po celé naší životní dráze. Umožňují nám připravit se na zvládnutí zátěžových a bolestných situací, což je i jednou z úloh výchovy. Nevyhnutelnou podmínkou její smysluplnosti je prosociální rozměr, tj. aby nějakým způsobem směřovaly nejenom k našemu osobnímu prospěchu, ale i k prospěchu druhých. Naučit se akceptovat lidi, žít a spolupracovat s nimi, ikdyž s nimi nebo jejich názory nesouhlasíme a jejich hodnoty jsou nám vzdálené. Je nezbytné oboustranně přijmout odlišnost a spolupracovat. (Lencz, et. al., 2005)

Vztah průvodce - mladý člověk

Je alfa a omega průvodcovství, proto se na vytvoření dobrého vztahu mezi průvodcem a mladým člověkem hodně zaměřujeme. K tomu slouží *pravidelné týdenní schůzky* průvodce s mladým člověkem. Důležitá jsou i *neformální setkání* jako jsou např. návštěva kina, divadla, kavárny, společné sportování, aj. (min. 1x za dva měsíce). *Základní komunikační vzorec* s mladým člověkem v tomto vztahu je *dospělý-dospělý*, tedy průvodce počítá s odpovědností na straně mladého člověka. Pokud to funguje, je vše v pořádku. Pokud nefunguje, musí průvodce použít vzorec *dospělý-dítě* a průvodce musí volit vhodná opatření, aby mladý člověk s jeho podporou splnil to, co nezvládl sám, nebo odmítl. *Mladí lidé v komunitě mládeže jsou s těmito jednoduchými komunikačními vzorci seznámeni.*

Vztah průvodce a matka-pěstounka

Matka-pěstounka zůstává důležitou výchovnou osobou v životě mladého člověka, proto pedagogičtí pracovníci Komunity mládeže s matkou-pěstounkou úzce spolupracují.

Zodpovědnost pedagoga-průvodce

Pedagog-průvodce je v pravidelném kontaktu s matkou-pěstounkou. Ideální je 1x 14 dnů (nejlépe ke konci týdne) a kdykoliv jindy, je-li potřeba. Je povinen být v pravidelném kontaktu se školou (min. 1x za měsíc) a po dohodě s matkou-pěstounkou se účastní rodičovských schůzek.

Schází se s mladým člověkem 1x týdně na průvodcovské schůzce (škola, individuální plánování rozvoje osobnosti, řešení aktuálních úkolů, hodnocení fungování v péči o společnou domácnost, apod.).

Dále 1x za tři měsíce naplánuje s klientem neformální schůzku a pomáhá a dohlíží na to, jak mladý člověk hospodaří s penězi. Forma a množství je vždy stanoveno individuálně. Do 18-ti je nutná dohoda s matkou-pěstounkou. Od 18-ti dle dohody klienta s pedagogem-průvodcem.

Dokumentace

Pedagog průvodce si vede průvodcovský deník, kde jsou zaznamenány následující informace.

2x za týden individuální schůzky (možnost volby v pojetí formálním/neformálním) a individuální zpracování důležitých témat ze skupiny osobnostního rozvoje.

1x za měsíc je zde souhrnné hodnocení měsíční práce s mladým člověkem, aktuální stav čerpání SOS finančních příspěvků na školu a poznámky z pravidelného telefonického kontaktu se školou, z třídních schůzek. 1x čtvrtletně obsahuje komentář hodnocení individuálního plánu rozvoje osobnosti.

Skupina osobnostního rozvoje

Souvisí s průvodcovstvím a s Individuálním plánem rozvoje osobnosti klientů.

Skupina osobnostního rozvoje (dále SOR) se koná každý týden ve čtvrtek v podvečer. Je vedena vždy minimálně jedním pedagogem-průvodcem. Dle uvážení pedagogického týmu jsou na SOR přítomni ostatní pedagogičtí pracovníci.

Velkou výhodou skupinové práce je povzbuzení, které poskytuje nejen vedoucí skupiny, ale také ostatní její členové. Nemalý význam hraje také pozorování změn v chování jejích členů v průběhu procesu skupinové práce. (Rogers, et. al, 2005)

Příklady témat ze SOR jsou sebeúcta, rodinné mapy, cesta k vnitřní svobodě, gender stereotypy, partnerské vztahy, výchova k rodičovství a zdravému sexuálnímu životu aj.

Situace v životě každého z nás jsou doprovázeny nejrůznějšími emocemi, často velmi silnými. Je správné a vítané o nich mluvit, dát prostor, aby je klient mohl vyjádřit. Prožívání emocí v zátěžových situacích a možnost jejich ventilování jsou důležité. Tyto emoce musí dostávat však i protireakci. Pokud tuto získávají například adekvátní reakcí odborného pracovníka, jsou klientem zpracovány správně. Tím, že bude klientovi dána možnost nejen emoce vyjádřit, ale i náležitě uchopit, vznikne u něj prostor, jak problémy smysluplně v případě opakování řešit. Nebude v rozhovoru nutné se opakovaně vracet k neuzavřeným a nedokončeným pocitům.

(Vodráčková, et al., 2002)

Cíle a výstupy ze SOR jsou zlepšení komunikace na všech úrovních, komunikace citových prožitků, korektivní rekapitulace prožitků z primární rodinné skupiny, korektivní sociální zkušenost s vrstevníky, schopnost přijímat odpovědnost, vývoj sociálních dovedností, zkoušení nových forem chování, získávání informací, pocit sounáležitosti aj.

Pedagogická dokumentace

1.) Kniha denních záznamů

Zachycuje záznamy pracovníků Komunity mládeže, jež mají právě službu, o nejdůležitějším dění v Komunitě mládeže. Slouží také k předávání si vzkazů mezi pracovníky a k zápisům z pondělních organizačních porad týmu (tj. vedoucího Komunity mládeže a pedagogů-průvodců) a z čtvrtletních porad týmu pracovníků Komunity mládeže a SOS dětské vesničky.

2.) Průvodcovské deníky a IPRO

Slouží jako pravidelné informování o průběhu pobytu každého klienta Komunity mládeže.

3.) Hodnocení klienta

Probíhá 2x za rok – po pololetním vysvědčení a po letních prázdninách. Vyhotovuje se z něj zpráva, která se předává matce-pěstounce a řediteli SOS dětské vesničky, pedagog-průvodce ji zakládá do průvodcovského deníku.

4. Zprávy pro sponzory

Jsou vypracovávány minimálně 1 x ročně a více dle jednotlivých potřeb.

5.) Roční hodnocení činnosti Komunity mládeže

Vzniká na konci školního roku a vypracovává ji vedoucí Komunity mládeže za účasti celého pedagogického týmu Komunity mládeže.

Finanční manuál pro klienty

Tzv. finanční manuál slouží k přehlednému hospodaření s financemi klientů. Tyto finance mohou být zasílány matkami-pěstovankami klientům na účet Komunity mládeže popř. poskytovány jim jimi hotově.

Cílem je naučit mladé lidi postupně přebírat zodpovědnost za hospodaření s finančními prostředky jim přidělenými.

U nezletilých za hospodaření s penězi zodpovídá matka-pěstovanka. Pedagog-průvodce společně s mladým člověkem pak pouze na finance na stravu a drogerii dohlíží. Snaží se společně s klientem pracovat na správných návycích v rozvržení hospodaření s penězi. Mladistvý si pak sám hospodaří se svým kapesným, které dostává od matky-pěstovanky.

U zletilých je finanční manuál s každým mladým člověkem sestavován individuálně s pomocí pedagoga-průvodce.

Dohody o pobytu

Každý klient uzavírá Dohodu o pobytu v Komunitě mládeže.

Jsou dva typy dohod: pro *zletilé*, jež jsou uzavírány s klientem a vedoucím Komunity mládeže a pro *nezletilé*, které jsou uzavírány s klientem, matkou-pěstovankou a vedoucím Komunity mládeže.

Pravidla soužití a režim dne

Školní výsledky

Zájmem všech je úspěšné dokončení školy, proto jsou obyvatelé Komunity mládeže povinni pravidelně informovat pedagoga-průvodce o svých školních a pracovních výsledcích, pravidelně předkládat žákovskou nebo učňovskou knížku a vysvědčení vedoucímu Komunity mládeže a pedagogu-průvodci. Ti jsou v pravidelném kontaktu se školou nebo zaměstnavatelem a informují se vzájemně o aktuálním prospěchu, chování, event. o pracovních výsledcích. Navštěvují třídní schůzky a konzultují průběžné dění společně s matkou-pěstovankou.

Studijní doba

Studijní dobu si každý obyvatel Komunity mládeže určí společně se svým pedagogem-průvodcem dle rozvrhu a mimoškolních aktivit. V případě dobrých studijních výsledků může být po dohodě s pedagogem-průvodcem a vedoucím Komunity mládeže zkrácena, v opačném případě prodloužena. V době vyhrazené pro studium je každý povinen být ve svém pokoji a připravovat se do školy. Vedoucí Komunity mládeže a pedagog-průvodce mají právo ověřit si kvalitu přípravy jednotlivých obyvatel Komunity mládeže vyzkoušením. Každý obyvatel Komunity mládeže má právo požádat kteréhokoli ze zaměstnanců o podporu ve školní přípravě.

Pravidla v době nemoci

O jakékoliv změně svého zdravotního stavu informuje obyvatel Komunity mládeže kteréhokoli z přítomných zaměstnanců Komunity mládeže.

V případě, že potřebuje obyvatel Komunity mládeže lékařské ošetření v době, kdy je ve škole nebo na praxi, je třeba, aby si vyžádal souhlas učitele nebo mistra. Po návratu ze školy informuje přítomného zaměstnance Komunity mládeže o tom, že byl u lékaře. Jestliže lékař uznal klienta Komunity mládeže nemocným, potom mladý člověk odjíždí domů, pokud mu to aktuální zdravotní stav dovoluje. Jestliže ne, je povinen dodržovat léčebný režim Komunity mládeže.

Absenci ve škole za pomoci pedagoga-průvodce klient nahlásí ihned, je nutné odhlásit obědy a i jiné školní a mimoškolní aktivity. Vedoucí Komunity mládeže nebo pedagog-průvodce za nastalé situace neprodleně informují matku-pěstounku o změně zdravotního stavu jejího nezletilého dítěte.

Plánovaná absence

Každou absenci, o které ví obyvatel předem (např. plánovaná lékařská prohlídka, vyřizování záležitostí na úřadech, předvolání na policii apod.), okamžitě hlásí klient vedoucímu Komunity mládeže či přítomnému zaměstnanci Komunity mládeže.

Návrat ze školy

Pokud není dopředu s pedagogem-průvodcem za strany klienta dohodnuto jinak, musí se vrátit do Komunity mládeže nejpozději do 1 hodiny od ukončení výuky dle rozvrhu hodin. Rozvrh hodin odevzdává každý obyvatel na začátku školního roku svému pedagogu-průvodci.

Opuštění Komunity mládeže

Každý odchod z objektu Komunity mládeže je obyvatel povinen nahlásit přítomnému zaměstnanci Komunity mládeže, oznámit místo kam jde, s kým a čas návratu.

Vycházky v Komunitě mládeže

Jsou stanoveny ve dnech *pondělí – středa* 17 hod – 20 hod, jejich posouzení je individuální dle výsledků ve škole, splnění povinností v Komunitě mládeže, věku a spolehlivosti obyvatele Komunity mládeže. O výjimkách rozhoduje pedagog, který má právě službu.

Pobyt mimo Komunitu mládeže přes noc nebo dobu delší než 24 hodin

Nezletilí bezpodmínečně potřebují písemný souhlas matky-pěstounky a souhlas vedoucí Komunity mládeže. Musí nahlásit místo pobytu, telefonické spojení a čas návratu.

Zletilí musí oznámit tuto skutečnost předem vedoucímu Komunity mládeže, který musí s pobytem mimo Komunitu mládeže souhlasit, jsou povinni nahlásit místo pobytu, telefonické spojení a čas návratu.

Návštěvy v Komunitě mládeže

V objektu a na pozemku Komunity mládeže se mohou zdržovat návštěvy jen se souhlasem přítomného pedagoga, u toho se návštěvy zapíší - do Knihy denních záznamů. Za návštěvu odpovídá ten, kdo si ji pozval. Návštěvy jsou povoleny jen v časech, kdy klient Komunity mládeže nemá žádné povinnosti (dle časového harmonogramu dne).

Návštěvy přes noc jsou zakázány.

Sledování TV a DVD přehrávače

Televize na Komunitě mládeže slouží ponejvíce ke sledování denního zpravodajství. Jinak je sledování chápáno jako nadstandardní. Sledovat televizi mohou mladí lidé pouze za předpokladu, že mají splněny všechny úkoly a po dohodě s pedagogem konajícím službu a to neděle – čtvrtek do 21.30 hodin. O výjimce rozhoduje zaměstnanec Komunity mládeže konající službu.

Je kontrolováno hraní TV a PC her a je zakázáno sledování programů ohrožující zdravý psychický vývoj dětí a mládeže.

Večerka a noční klid

Večerkou (od 21.30 hodin) se rozumí čas, kdy každý obyvatel Komunity mládeže je na svém pokoji.

Noční klid (od 22.00 hodin) znamená, že obyvatel je na svém pokoji a neruší ostatní svým chováním (např. puštěnou TV, TAPE, CD, TUNER, hlasitým hovorem, boucháním dveří apod.). Totéž platí i při velmi brzkém vstávání např. na praxi.

Odjezdy do SOS dětské vesničky, pobyt zletilých na Komunitě mládeže

Nezletilí obyvatelé Komunity mládeže odjíždí do SOS dětské vesničky k matce-pěstounce každý víkend, s výjimkou pokud pořádá pro mladé lidi nějaký program či aktivitu Komunita mládeže (tj. například 2 x ročně víkendové programy), příp. v dalších individuálních případech.

Zletilí obyvatelé mohou po dohodě s vedoucí Komunity mládeže pobývat v Komunitě mládeže i během víkendů a to pouze 2 víkendy v měsíci (když individuálně je možnost četnost těchto pobytů upravovat). Svoji přítomnost v Komunitě mládeže o víkendu hlásí vedoucímu Komunity mládeže klient dostatečně předem. Zletilí klienti mají po tuto dobu klíč od Komunity mládeže a podepsanou Dohodu o hmotné odpovědnosti za možnou škodu způsobenou během pobytu v budově. Po skončení víkendu klíč odevzdávají pracovníkovi toho času vykonávajícímu směnu.

Letní prázdniny tráví klienti Komunity mládeže částečně v Komunitě mládeže (školní praxe, brigáda, zaměstnání) a zbytek v pěstounské rodině. Tento rozsah bývá stanoven dle individuálních potřeb jednotlivých klientů. Ostatní prázdniny či volna tráví klienti povětšinou v SOS dětské vesničce.

Práva a povinnosti klientů Komunity mládeže

K zdravé zodpovědnosti a svobodě je třeba hranic, které je třeba si dle momentálních potřeb osvojovat. Tyto tvorby hranic a pravidel utváří v nemalé míře charakter člověka.

(Cloud & Townsend, 2006)

Každý klient Komunity mládeže je předem seznámen se základními pravidly a režimem dne na Komunitě mládeže a právy a povinnostmi obyvatel Komunity mládeže.

Práva obyvatel

- Užívat svůj pokoj a jeho vybavení, spolupodílet se na vybavení pokoje.
- Užívat společné prostory a zařízení k tomu určené (tj. v době volna, studijního klidu využívat obývací prostory, kuchyni, prostor kde jsou k dispozici PC atd.).
- Užívat sportovní a jiné pomůcky v souladu s denním režimem a pravidly soužití (tj. posilovací stroje, pin-pong, stolní fotbal, stolní hry aj.).
- Požádat o radu či pomoc pracovníky Komunity mládeže při řešení osobních problémů
- Vyjádřit svůj názor, účastnit se svého hodnocení a hodnocení činnosti Komunity mládeže (např. spolupodílení se na plánech Individuálního rozvoje osobnosti, ročního hodnocení prospívání na Komunitě mládeže, participování na tvorbě vzdělávacích programů a besed aj.).
- Navrhovat změny v pravidlech soužití (např. prostřednictvím skupiny osobnostního rozvoje).
- Aktivně se účastnit organizování života Komunity mládeže (tj. plánování společně tráveného času při volnočasových aktivitách, spolupodílení se na tvorbě programu k víkendovým akcím aj.).
- Účastnit se akcí pořádaných Komunitou mládeže.
- Mít právo na soukromí a bezpečí (např. možnost uzamykatelného nábytku v pokojích a volbu uzamykání pokojů).
- Být respektován jako rovnocenný partner (tj. při průvodcovských schůzkách nastavení modelu dospělý-dospělý).
- Se souhlasem zaměstnance Komunity mládeže si přivést návštěvu v souladu s denním režimem.
- Právo požádat pracovníky Komunity mládeže o podporu ve školní přípravě (tzn. pomoc s doučováním přímo v zařízení nebo ve spolupráci s externisty mimo zařízení).

(Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

Povinnosti obyvatel

- Systematická školní příprava nebo pravidelná docházka do zaměstnání.
- Respektování nařízení a pokynů pracovníků Komunity mládeže (tj. vnitřního řádu zařízení a pokynů zaměstnanců právě vykonávajících směnu).
- Aktivní a svědomitý přístup k plnění povinností a služeb na Komunitě mládeže (např. úklid rajonů, příprava společných večerí atd.).
- Praní osobních věcí.
- Úklid vlastního pokoje (je kontrolován 2 x týdně).
- Úklid a úprava okolí Komunity mládeže (je prováděn 1 x týdně).

- Oprava nebo náhrada škody klientem způsobené (tj. v případě poškození nábytku nebo elektrospotřebičů poskytnutých volně k užívání).
 - Dodržování denního režimu, zvláště pak doby pro přípravu do školy a nočního klidu (tzn. zejména v čase nočního klidu a přípravy ke studiu udržovat s ohledem na ostatní klid).
 - Dodržování zásad bezpečnosti a hygieny každodenního života.
 - Dodržování pravidel soužití (tj. respektovat ostatní obyvatele, nenarušovat jejich soukromí atd.).
 - Při odstěhování se z Komunity mládeže uvést svůj pokoj do původního stavu.
- (Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

Co je obyvatelům zakázáno

- Přinášení, uchovávání a požívání alkoholických nápojů (tj. v jakékoli podobě a množství).
- Přinášení a užívání omamných látek a drog (tj. v jakékoli podobě a množství).
- Přinášení nebezpečných jedovatých látek (tj. v jakékoli podobě a množství).
- Kouření v a před objektem Komunity mládeže (myšleno u vstupních dveří, v prostorách garáže, dvora aj.).
- Manipulace s otevřeným ohněm.
- Mít v Komunitě mládeže sexuální kontakty s ostatními obyvateli (tj. i v případě zletilosti klienta).
- Rasistické, sexistické a jiné urážlivé chování (v jakékoli podobě).
- Ničení a poškozování majetku Komunity mládeže (tj. účelové i bezúčelné).
- Vzájemné půjčování větších finančních obnosů bez vědomí vedoucího Komunity mládeže.
- Porušování pravidel soužití, především nočního klidu (např. hlasitou hudbou, rozsvíceným světlem, telefonováním aj.).
- Opuštění Komunity mládeže bez souhlasu pracovníka Komunity mládeže v té době vykonávajícího službu.
- Hrubé chování k ostatním obyvatelům Komunity mládeže (tj. verbální i fyzické).
- Šikana (v jakékoli podobě).

(Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

System výchovných opatření

Pokud klient Komunity mládeže nedodrží pravidla soužití, neplní si své povinnosti a nespolupracuje se zaměstnanci Komunity mládeže, může pedagogický tým použít některé z výchovných opatření.

1. *napomenutí* – je provedeno písemnou formou. Může jej uložit kterýkoli pedagog-průvodce po dohodě s vedoucím Komunity mládeže a jsou o něm písemně informováni klient Komunity mládeže, matka-pěstounka a ředitel SOS dětské vesničky.

(Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

2. *napomenutí* – je provedeno písemnou formou. Může jej uložit kterýkoli pedagog-průvodce po dohodě s vedoucím Komunity mládeže a jsou o něm informováni klient Komunity mládeže, matka-pěstounka a ředitel SOS dětské vesničky.

(Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

Důtka vedoucího Komunity mládeže – následuje po druhém napomenutí, je provedena písemnou formou. Uděluje ji vedoucí Komunity mládeže po dohodě s pedagogickým týmem Komunity mládeže a jsou o ní písemně informováni klient, matka-pěstounka a ředitel SOS dětské vesničky.

(Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

Podmínečné vyloučení – následuje po udělení důtky vedoucího Komunity mládeže, má písemnou formu. Ukládá jej vedoucí Komunity mládeže, do Komunity mládeže je udělení přizvána matka-pěstounka a ředitel SOS dětské vesničky, návrh předkládá vedoucí Komunity mládeže také Výboru SOS dětské vesničky.

(Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

Vyloučení z Komunity mládeže – následuje po podmíněčném vyloučení, má písemnou formu. Ukládá jej Komunity mládeže, do Komunity mládeže je přizvána matka-pěstounka a ředitel SOS dětské vesničky, návrh předkládá vedoucí Komunity mládeže také Výboru SOS dětské vesničky. Dochází k písemnému ukončení Dohody o pobytu v Komunitě mládeže.

(Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

Jestliže klient poruší pravidla soužití tak závažně, má vedoucí Komunity mládeže právo postoupit rovnou na přísnější výchovné opatření (např. důtka, podmíněčné vyloučení či vyloučení z Komunity mládeže), tuto skutečnost musí předložit jako návrh řediteli SOS dětské vesničky, matce-pěstounce a Výboru SOS dětské vesničky. (Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

V případě vyloučení nezletilého klienta, je tento umístěn do speciálního zařízení, nebo se může ve výjimečném případě vrátit k matce-pěstounce do SOS dětské vesničky. (Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012)

Použití testů na alkohol a omamné látky

Odborný personál Komunity mládeže má oprávnění v případě podezření, že mladistvý je pod vlivem alkoholu nebo omamných látek, použít testy na prokázání užití těchto látek.

Zletilý obyvatel souhlasí s tím, že pedagogický personál Komunity mládeže může v případě podezření, že klient je pod vlivem alkoholu nebo omamných látek, použít testy na prokázání užití těchto látek.

Pokud zaměstnanec Komunity mládeže provede test na zjištění alkoholu nebo návykových látek, musí o této skutečnosti provést zápis do Knihy denních záznamů, který předá vedoucímu Komunity mládeže a jednu kopii pošle matce-pěstounce a řediteli SOS dětské vesničky.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE VÝZKUMU A FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

V předkládané diplomové práci jsem se pokusila o pohled na roli Komunity mládeže v začlenění klientů pocházejících z nestandardního rodinného zázemí a možné zlepšení pravidel práce v tomto specializovaném zařízení.

Cílem výzkumu mé diplomové práce bylo zjistit, jaký význam hraje Komunita mládeže v životě jejích stávajících klientů, jaký tito klienti mají názor na práci na Komunitě mládeže a dále pak také jak klienti Komunity mládeže z pohledu odborných pracovníků tohoto zařízení v průběhu pobytu fungují a jsou následně schopni obstát v budoucím samostatném životě.

Výzkumné otázky byly stanoveny pro dvě skupiny - klientům a pracovníkům Komunity mládeže. U obou skupin byly stanoveny čtyři výzkumné otázky.

U skupiny klientů se jednalo o tyto otázky:

- 1) Jaké bylo jejich začlenění do chodu Komunity mládeže?**
- 2) Jak funguje jejich spolupráce s pracovníky Komunity mládeže?**
- 3) Jaká je organizace aktivit na Komunitě mládeže?**
- 4) Jaké je jejich vnímání odchodu z Komunity mládeže?**

Zjišťovány byly za pomoci následujících podotázek:

1 - např. Jaká byla jejich motivace pro pobyt na Komunitě mládeže? Jaká měli s příchodem na Komunitu mládeže očekávání? Co si kladli pobyt na Komunitě mládeže za cíl? aj.

2 – např. Jaké mají vztahy se svými klíčovými pedagogy-průvodci a se zbývajícími pracovníky Komunity mládeže? Jak hodnotí práci těchto pracovníků? aj.

3 – např. Zda jim vyhovuje či nevyhovuje organizace volnočasových aktivit? Zda jim vyhovuje či nevyhovuje organizace rozvojových aktivit? Zda jim vyhovuje či nevyhovuje pomoc v nalezení brigád, zaměstnání? aj.

4 - např. Jaký pro ně bude tento odchod a následné osamostatnění, bude-li zvládnutelné?

Co očekávají od nejbližší budoucnosti? Chtěli-li by s Komunitou mládeže zůstat nadále v kontaktu? aj.

U skupiny zaměstnanců se jednalo o tyto otázky:

- 1) Jaká jsou specifika jejich práce na Komunitě mládeže?**
- 2) Jaká je jejich spolupráce s klienty a pracovníky Komunity mládeže?**
- 3) Jaká je organizace aktivit na Komunitě mládeže?**
- 4) Jaké je jejich vnímání odchodu klientů z Komunity mládeže?**

Zjišťovány byly za pomoci těchto podotázek:

1 – např. Jaká je délka jejich praxe na Komunitě mládeže? Zda jsou pro ně pracovní úkoly srozumitelné? V čem spočívá dle nich největší pomoc klientům na Komunitě mládeže?

Co si kladou s výkonem práce a jejím posláním za cíl? aj.

2 – např. Jak hodnotí práci a profesní přístup svých kolegů? Jaký mají vztah s klienty? atd.

3 - např. Zda-li jsou organizace volnočasových a rozvojových aktivit, trávení volného času, pomoc v nalezení brigád a zaměstnání pro klienty vyhovující? aj.

4 – např. Jak tento odchod vidí? Bude-li tento proces pro klienty zvládnutelný a bez komplikací? atd.

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Dotazníky byly předkládány ve dvou skupinách a to klientům a zaměstnancům Komunity mládeže. V obou případech šlo o dostupný výběr.

V době výzkumu bylo do pobytu na Komunitě mládeže aktuálně zařazeno 7 klientů. Jednalo se o 3 chlapce a 4 dívky ve věku 16 – 19 let. Všichni respondenti pocházeli z SOS dětské vesničky ve Chvalčově. Jednalo se o 2 biologické sourozenecké skupiny (v prvním případě rodinné seskupení tvořil chlapec a 2 dívky a ve druhém případě byli v sourozeneckém poměru jedna dívka a jeden chlapec) a současně 2 tzv. vytvořené sourozenecké skupiny v rámci SOS dětské vesničky, kdy v rodině se skupinou biologických sourozenců matky-pěstounky vychovávaly v jednom případě ještě dalšího chlapce, jež neměl v SOS dětské vesničce jiné biologické sourozence a ve druhém dívku, která v SOS dětské vesničce měla další dva mladší biologické sourozence (viz tabulka č. 3).

V průběhu práce na výzkumu došlo k umístění jednoho klienta - chlapce ve věku 16ti let do Střediska výchovné péče na 2 měsíční výchovný pobyt. Tento pobyt klient však svévolně předčasně ukončil a byl na útěku, kdy po něm bylo vyhlášeno celostátní pátrání. Z tohoto důvodu nebyl přes původní plán do výzkumu zařazen.

Ze zaměstnanců byli ve výzkumu dotazováni stávající klíčoví zaměstnanci Komunity mládeže vyjma externích spolupracovníků. Jednalo se o tři ženy a jednoho muže - ve dvou případech o pedagogy-průvodce a v dalších dvou případech o pedagožky na noční směny a zástupy. V zaměstnaneckém poměru byli tyto pracovníci na Komunitě mládeže od 1 do 2,5 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním u nich bylo ve třech případech vysokoškolské a v jednom středoškolské s doplňujícím pedagogickým minimem (viz tabulka č. 4).

Tabulka č. 3 - Údaje o klientech

Klient	Pohlaví Ž/M	Věk (v letech)	Doba pobytu na KM (v letech)	Sourozenec ké vazby na KM - biologické (ano/ne)	Sourozenecké vazby na KM - pěstounské (ano/ne)	Typ navštěvované školy SŠ/UO/ZŠ
Zdeňka	Ž	18	2,5	Ne	Ano	OU
Martina	Ž	17	1,5	Ano	Ano	SŠ
Josef	M	18	2,5	Ano	Ano	SŠ
Zdeněk	M	16	0,5	Ano	Ano	SŠ
Naděžda	Ž	17	1,5	Ano	Ano	OU
Marie	Ž	16	0,5	Ano	Ano	SŠ
Patrik	M	16	1	Ne	Ano	ZŠ

Tabulka č. 4 – Údaje o zaměstnancích

Zaměstnanec	Pohlaví Ž/M	Věk (v letech)	Doba zaměstna- neckého poměru KM (v letech)	Pracovní pozice na KM	Vzdělání VŠ/SŠ	Typ vzdělání (pedagogické /sociální/jiné)	Praxe v oboru mimo KM (v letech)	Typ zaměstna- neckého poměru na KM (PS/DPČ)
Jolana	Ž	27	2,5	Pedagog- průvodce	VŠ	sociální	4	PS
Jindřich	M	27	1,5	Pedagog- průvodce	VŠ	pedagogické	3	PS
Blažena	Ž	52	1	Pedagog- zástup, noční směny	SŠ	Jiné/ DPS	9	DPČ
Marcela	Ž	27	1,5	Pedagog- zástup, noční směny	VŠ	pedagogické	4	PS

Vysvětlivky k tabulkám č. 3 a 4 -

Ž – žena, M – muž, KM – Komunita mládeže, SŠ – střední škola, OU – odborné učiliště, ZŠ – základní škola, VŠ - vysokoškolské, SŠ – středoškolské, DPS – doplňující pedagogické studium, PS – pracovní smlouva, DPČ – dohoda o pracovní činnosti

6 METODY

Pro sběr dat v rámci tohoto výzkumu byla zvolena metoda dotazníku.

Dotazník jako výzkumná metoda má určité výhody i nevýhody. Výhodami jsou jeho použití k oslovení velkého počtu respondentů a získání značného množství údajů v poměrně krátkém čase. Vytěžené údaje pak lze velmi efektivně zpracovat a prezentovat statistickými vyhodnoceními graficky, textově či tabulkami. Nevýhodami dotazníku jsou jeho možné subjektivní pojetí v cílenosti na formu získaných odpovědí. Z tohoto důvodu je třeba dbát na neutrálnost pokládaných otázek bez možného nabízení variant u odpovědí a jasnou formulaci otázek.

Ve výzkumu byla použita metoda dotazníkového šetření – především se zohledněním velmi snadného a následně značně efektivního zpracování nasbíraných dat.

Další velkou devízou dotazníkového šetření je jeho anonymita. Klienti by v případě rozhovorů nemuseli vypovídat upřímně, neboť by byla odkryta jejich identita, ztratili by výpovědní anonymitu a získaná data by tak již nebyla autentická.

Dotazníky byly administrovány individuálně v tištěné formě v prostorách Komunity mládeže.

Před rozdělením dotazníků byly respondentům předány základní informace o účelu výzkumu a byli ujištěni o anonymitě svých výpovědí. V rámci dotazníku bylo odpovídáno na otevřené otázky. Otázky byly formulovány s důrazem především na jednoduchost a srozumitelnost. Přesný seznam otázek je obsažen v přílohách „Dotazník pro klienty“ a „Dotazník pro zaměstnance“ (viz příloha č. 1 a č. 2). Na vyplnění dotazníků se nevztahoval žádný časový limit. V průměru jeho vyplnění trvalo 20 – 30 minut.

V prvním případě byly dotazníky distribuovány mezi odborné pracovníky tohoto zařízení, aby je sami distribuovali klientům. Administrace dat byla individuální, dotazníky obsahovaly 27 otázek.

Druhý typ dotazníků, určený pro odborné pracovníky, byl distribuován k individuálnímu vyplnění přímo zaměstnancům a tyto dotazníky obsahovaly celkem 22 otázek.

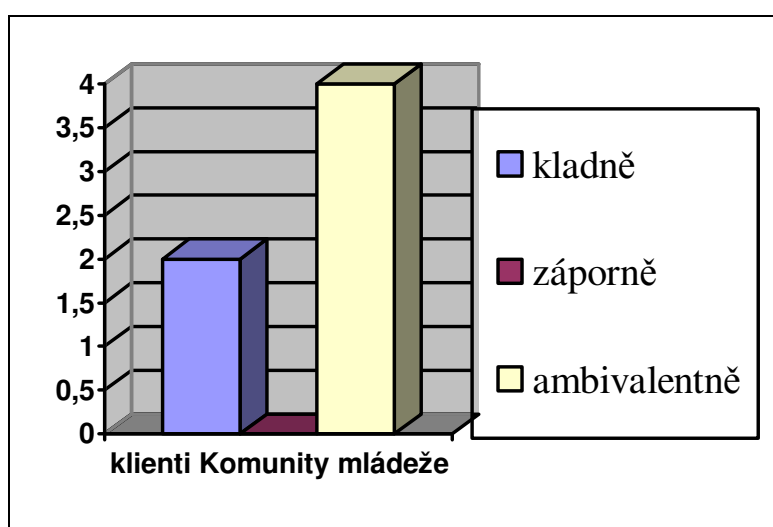
7 PREZENTACE VÝSLEDKŮ

7.1 Hodnocení práce na Komunitě mládeže ze strany klientů

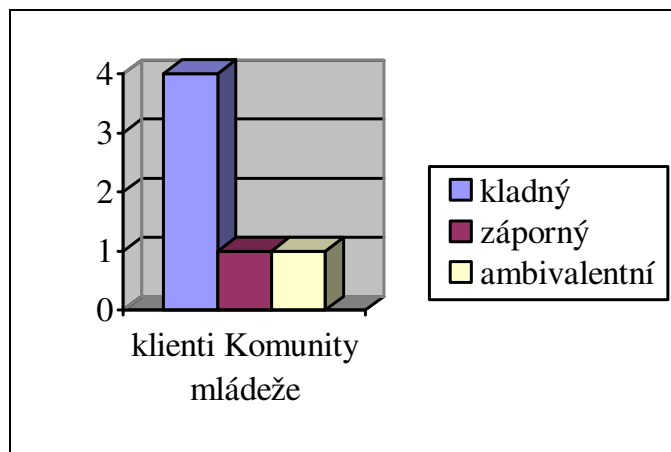
Z dotazníků administrovaných klientům Komunity mládeže a jejich zodpovězením byla získána data, jež jsem zaznamenala do tabulky č. 5 a grafů č. 1 až 3.

Tabulka č. 5 – Odpovědi klientů na otázky v dotazníku

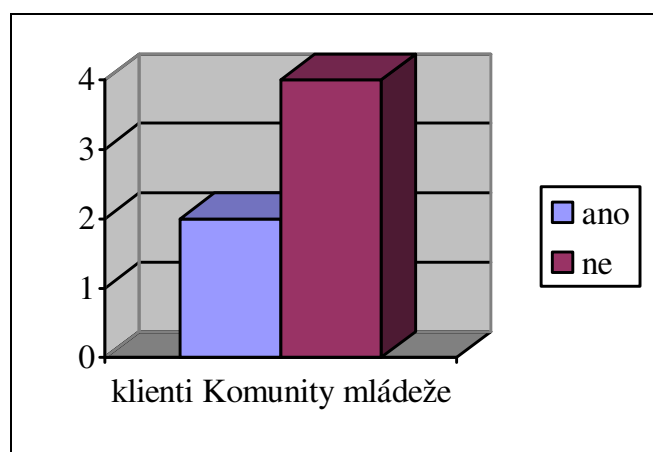
Klient (žena/muž)	Délka setrvávání v systému SOS dětských vesniček (v letech)	Vnímání systému SOS dětských vesniček (kladně/záporně/a mbivalentně)	Vztah s matkou- pěstounkou (kladný/záporný/a mbivalentní)	Kontakt s biologickou rodinou (ano/ne)
žena	5	ambivalentně	ambivalentní	ano
žena	11	kladně	kladný	ne
muž	15	ambivalentně	záporný	ne
muž	5	kladně	kladný	ano
žena	16	ambivalentně	kladný	ne
žena	15	ambivalentně	kladný	ne



Graf č. 1 - Vnímání systému SOS dětských vesniček
(kladně/záporně/ambivalentně)



Graf č. 2 - Vztah s matkou-pěstounkou
(kladný/záporný/ambivalentní)



Graf č. 3 - Kontakt s biologickou rodinou
(ano/ne)

V systému SOS dětských vesniček pobývají klienti od 5 do 16 let. Tento systém vnímají jako „nový život“, „smyslný začátek nového života“, „někdy je to těžké, ale jsem ráda, že mám rodinu“, „systém je dobrý, pár změn by více prospělo např. nemuseli by z nás dělat chudinky a dávat nám různé věci, pak si zvykneme a budeme si myslet (myslíme) že to tak v životě je“ aj..

Vztah s matkou-pěstounkou mají klienti vyjma jednoho klienta, který jej hodnotí jako „žádáný“ a jedné klientky, která jej vnímá „jako někdy hezký a někdy špatný, ale je ráda, že ji má, neboť se o ni stará a myslí to s ní dobře“, dobrý.

S biologickou rodinou jsou v kontaktu pouze dva ze všech klientů (biologičtí sourozenci chlapec a dívka).

7. 1. 1 Začlenění do chodu Komunity mládeže

Motivace pro příchod na Komunitu mládeže byla klienty uváděna jako „žádná“ popř. na tuto otázku odpověď nevedli. S příchodem na Komunitu mládeže měli klienti různorodá očekávání a to od „žádných“, po „normální“, „věděla jsem jak to tady chodí, takže nic“, „větší volnost v režimu dne“, či „strach z příchodu do velkoměsta a mezi nové lidi“. Jako cíl spojený s pobytem na Komunitě mládeže si klienti v převážné většině kladli dostudování příslušné školy př. „dodělat školu, jít dál, usadit se“, „vystudovat SŠ“, „dostudovat“. Na otázku co jim Komunita mládeže prozatím dala, klienti odpovídali, že „možnost sebezpoznání, realizaci cílů, pomoc při hledání brigád, pomoc při studiu, nové zkušenosti a vědomosti“, „schopnost starat se o sebe sama (prát a vařit)“, „spolupráci s pedagogy“, „střechu nad hlavou a vyhovění v pobytech na Komunitě mládeže o víkendech“. K dotazu co jim Komunita mládeže vzala, klienti uváděli, že „volnost“, „některé aktivity, které bych mohla mít a není čas“, „lásku, soukromí“ a „častější kontakt s pěstounskou rodinou, se kterou jsem nyní v kontaktu pouze o víkendech“.

7. 1. 2 Spolupráce s pracovníky Komunity mládeže

Spolupráci s klíčovými pedagogy-průvodci vnímají všichni klienti jako dobrou, když v jednom případě klientka uvedla, že tento vztah hodnotí jako prozatím stále se utvářející „moc se neznáme, náš vztah se teprve vyvíjí“ a jeden klient hodnocení doplnil o vlastní ohodnocení pedagoga „je schopný pracovník, citlivý, který je ochoten vždy pomoci, rozveselit a zvednout náladu“. Práci a profesní přístup svých klíčových pedagogů-průvodců všichni klienti vnímali v obou směrech jako „snaživé“ a v jednom případě tato ohodnocení jeden klient rozvedl o úvahu, že práce jeho klíčového pracovníka „dává smysl, neboť se jej často ptá čeho by chtěl dosáhnout a pomáhá při dosahování těchto cílů“. Vtahy se zbývajícími pracovníky mají všichni klienti dobré, až na jednu klientku, jež svou odpověď blíže nerozvedla a pouze uvedla, že „jak s kterými pracovníky“. Práci a profesní přístup zbývajících pracovníků ohodnotila polovina klientů „kladně“ až „velmi kladně“, zbývající klienti se k tomuto dotazu nevyjádřili.

7. 1. 3 Organizace aktivit na Komunitě mládeže

Organizace vzdělávacích programů (besed) vyhovuje polovině klientů, zbývající polovině se jeví aktivity jako nezajímavé „některé mě nudí, ale jiné jsou velmi poutavé“, „všichni říkají, že už všechno ví, takže nuda“, „podle toho kdy, někdy ano a někdy ne“. Organizace volnočasových aktivit vyhovuje polovině klientů a opět polovině nevyhovuje „někdy ano a někdy ne“, „vyhovuje i nevyhovuje“, „jak kdy“. Organizace rozvojových aktivit se jeví nadpoloviční většině dotázaných jako vyhovující, jedna klientka se k této otázce nevyjádřila a jedna odpověděla, že ne. Forma a organizace pojetí trávení společného volného času na Komunitě mládeže vyhovuje polovině klientů, zbytek klientů odpovědět, že „ne“ a v jednom případě byla odpověď „jak kdy“. A jako pozitivní a vyhovující vnímá pomoc při nalézání brigád či zaměstnání polovina klientů např. „ano“, „ano a to velmi“, zbytek odpověděl negativně „nevyhovuje“ a „ne“.

Na dotaz, co na Komunitě mládeže klienti postrádají, odpovídali, že „asi nic“, „více volnosti, přátel“, „domácího mazlíčka“, své partnery „svoji holku“, „domácího mazlíčka a partnera“ a v jednom případě klientka dotaz nezodpověděla.

7. 1. 4 Vnímání odchodu z Komunity mládeže

Svůj odchod z Komunity mládeže klienti vidí a předpokládají, že nastane po ukončení jejich současného studia „až vystuduju“, „to nevím, ale byl bych rád až dodělám školu“, či po nalezení vhodného zaměstnání „možná až půjdu do 3. ročníku nebo až si najdu práci“, příp. konkrétnější představy klienti nespécifikovali „co nejdřív“. Na otázku, zda budou pro klienty jejich odchody po ukončení pobytů a následné osamostatnění zvládnutelné, popř. s komplikacemi, odpovídali klienti různorodě „to ani nevím“, „spíše hůře“, „bez komplikací“ aj. a v jednom případě klient situaci reflektoval úvahou, že „to nemohu říct, bude to skok do života, ale Komunita mě naučila hodně“. Na otázku, co klienti očekávají od nejbližší budoucnosti, či jak se vidí za 10 let, odpovídali, že „v lepším životě“, „jak to mám číchat“, „chtěla bych pracovat v nemocnici na dětském oddělení, mít rodinu, pejska, baráček, štěstí, zdraví, přátele, lásku, finance i zábavu“ v zaměstnání - většinou uvedli představu zůstat v oboru současného studia „jako zdravotník“, „asi někde v nemocnici“ a jedna klientka svou odpověď neuvěděla. V kontaktu by s Komunitou mládeže chtěli zůstat tři klienti, dva z dotazovaných nevěděli a jedna klientka o kontakt zájem nemá.

7.2 Hodnocení práce na Komunitě mládeže ze strany jejích pracovníků

V dotaznících pořízených od zaměstnanců Komunity mládeže byla získána následující data.

7.2.1 Práce na Komunitě mládeže

Popis práce a pracovní úkoly vnímali zaměstnanci jako srozumitelné, v jednom případě pracovnice uvedla „ano, někdy mám však nejasno ve svých kompetencích. Jako největší pomoc poskytovanou klientům jejich pobytem v Komunitě mládeže spatřují zaměstnanci „vedení k samostatnosti“, „vést klienta k co nejvyšší míře samostatnosti jak v osobním, tak profesním životě“, „jejich přiměřené vedení a usměrňování jejich jednání“, „v socializaci, rozvíjení nových návyků a dovedností“. Za osobní cíl si zaměstnanci ve spojitosti se svým zaměstnáním kladli, aby klienti byli schopni po ukončení pobytu na Komunitě obstát v běžném životě tj. „vést klienta k samostatnosti tak, aby byl schopen obstát v běžném životě, aby měl pozitivní sociální vazby, uplatnil se na trhu práce a vedl nezávislý život“, „být důsledný, dodržovat jasně daná pravidla Komunity mládeže, být pravdomluvný, snažit se naučit klienty vzájemné toleranci, respektování a naslouchání dospělým“, „vychovat z klientů samostatné a soběstačné osoby bez patologických projevů“, „podporovat klienty směrem k jejich budoucímu samostatnému životu a být pozitivním vzorem“.

7.2.2 Spolupráce s klienty a pracovníky Komunity mládeže

Vztah a spolupráci s klíčovými klienty vnímají zaměstnanci kladně bez komplikací „naše spolupráce probíhá dobře, navázali jsme blízký vztah“, „snažím se o navázání bezpečného a blízkého vztahu“. Profesní přístup a práci svých kolegů hodnotili všichni zaměstnanci, vyjma jedné pracovnice „nechci se vyjadřovat“, rovněž kladně.

7. 2. 3 Organizace aktivit na Komunitě mládeže

Organizaci vzdělávacích programů (besed) hodnotili pracovníci jako vyhovující „klienti mají možnost se k programům vyjadřovat, navrhnout témata a sdělovat svá přání a potřeby“, „v současné situaci a s prostorem k využívání finančních prostředků lze vzdělávací programy vyhodnotit jako dostačující“. Organizování volnočasových aktivit pro klienty hodnotili zaměstnanci rovněž jako vyhovující „vyhovuje, nabídka bývá různorodá“ a současně tuto organizaci spatřují jako velmi obtížnou „vyhovuje, avšak je na bázi dobrovolnosti, klienti sami nemají o volnočasové aktivity mnohdy zájem a jejich motivace bývá obtížná“. Organizaci rozvojových aktivit pro klienty hodnotili všichni pracovníci jako dostatečně vyhovující potřebám klientů. Strukturu organizace trávení společného volného času vnímají zaměstnanci Komunity mládeže, i přes obtížnost skloubení časových možností všech klientů, jako vyhovující „se značnou mírou komplikovanosti v nestálosti klientů setrvat ve svých aktivitách“. Pomoc v nalezení brigád/zaměstnání byla vyhodnocena jako vyhovující s opětovně poukazovanou nízkou motivací až nezájmem klientů v hledání si přivýdělku, neboť se tito většinou cítí být v rodinách matek-pěstounek dostatečně finančně zajištěni „proč by si hledali brigádu, když s penězi od matky vystačí? někteří však i přesto brigádu mají (krátkodobou i dlouhodobou) a mohou jít příkladem ostatním“.

Na dotaz, co na Komunitě mládeže zaměstnanci postrádají, odpověděli ve dvou případech, že „nic“ a v jednom případě bylo zodpovězeno, že „zahradu pro společné či individuální práce klientů (např. pro pěstování zeleniny, sečení trávy) a trávení volného času s klienty“ a ve druhém případě pracovnice uvedla „metodiku práce, jasnou strukturu pracovního postupu a jasné kompetence, vše se posuzuje individuálně, což ne vždy může vést ke správnému závěru“.

7. 2. 4 Vnímání odchodu klientů z Komunity mládeže

Odchody klientů z Komunity mládeže jsou jejími pracovníky vnímány velmi individuálně a jedna zaměstnankyně uvedla, že „pokud zůstane klient v kontaktu se svým pedagogem, je možné pracovat na zvládnutí všech negativních vlivů působících na jeho osobu“. Silné stránky u tohoto okamžiku jsou spatřovány v aktivním „absolvování nabízených besed, návštěv bank, poraden a jiných zařízení, jež mohou klientům do budoucna přinést užitek, usnadnit jim jejich osamostatnění a případně řešení nastalých problémů“, v jejich zesílení osobnosti z důvodu nepříznivého rodinného původu „klienti zažili během života mnoho špatného, jsou zoceleni, pokud zůstanou v kontaktu s pěstounkou, se systémem, je to pro ně žádoucí“. Slabé stránky v odchodu klientů z Komunity zaměstnanci spatřují

v „časté závislosti a nesoběstačnosti klientů, kteří v důsledku svého nestandardního rodinného původu očekávají v běžném, nechráněném životě, úlevy, špatně zpracovávají emoce a velice často mají obtíže s nakládáním s penězi” (tj. hospodařením a spořením). Jako zvládnutelný, či s menšími komplikacemi zvládnutelný, hodnotí odchod klientů z Komunity mládeže pouze jedna pracovnice a to pro dva konkrétní klienty (dívku a chlapce) „pro dva klienty s dovršením 18ti let bude bez komplikací, u dalších ukáže až čas”, všichni ostatní zaměstnanci jej vnímají téměř vždy s komplikacemi „je to velmi individuální, většinou to ovšem bývá těžké”, „ať už se při odchodu klienta bude zdát situace stabilizovaná, v životě ho potkají situace, kdy se bude muset rozhodnout a sám se o sebe postarat”, „obávám se, že u většiny se dají očekávat obtíže v osamostatňování a zvládání všech povinností souvisejících se samostatným bydlením, nalezením zaměstnání, nejspíše bude potřebná další spolupráce (např. polozávislé bydlení)”. Zájem o přechod do programu navazujícího na práci na Komunitě mládeže tzv. Programu polozávislého bydlení, odhadují zaměstnanci následovně „pravděpodobně většina”, „netroufám si odhadnout”, „myslím, že úspěchem bude udržení kontaktu s polovinou z klientů”, „v současné době je na Komunitě 7 klientů, domnívám se, že max. polovina by reálně mohla využít Programu polozávislého bydlení a v tomto kontaktu vytrvat”.

7.3 Závěry výzkumu

Zjištění, **jaké bylo začlenění klientů do chodu Komunity mládeže**, byla první z výzkumných otázek určených pouze pro výzkumnou skupinu klientů. Otázka, týkající se jejich motivace pro příchod do Komunity mládeže, byla klienty zodpovídána negativně jako žádná popř. na tuto otázku neuváděli odpovědi. Na otázku pojednávající o jejich očekáváních spojených s jejich příchodem na Komunitu mládeže odpovídali, že měli obavy z nového prostředí a nových lidí a také předpokládali volnější režim. V otázce na jejich cíle související s pobytem na Komunitě mládeže všichni shodně uvedli, že tento u nich spočívá v jejich odhodlání úspěšně dokončit současné studium. U otázky, co jim Komunita mládeže dala, uváděli, že možnost sebepoznání, možnost realizace svých cílů, pomoc při hledání studentských brigád, nápomoc při studiu, nové zkušenosti a vědomosti, poskytnutí střechy nad hlavou aj. K dotazu, co jim Komunita mládeže vzala, klienti uvedlo, že opět volnost, ztrátu čteného kontaktu v partnerství (odstěhováním se do jiného města), soukromí a těsný kontakt s SOS dětskou vesničkou.

Popis a obsah práce na Komunitě mládeže byly výzkumnou otázkou sledovanou pouze u skupiny zaměstnanců tohoto zařízení. Své pracovní úkoly a popis práce vnímali zaměstnanci jako zcela srozumitelné, pouze jedna pracovnice cítila nevyjasněnost svých pracovních kompetencí. Největší pomoc poskytovanou klientům jejich pobytem v zařízení Komunity mládeže spatřovali pracovníci v jejich vedení ke samostatnosti a v usměrňování jejich jednání neboli socializaci. Ve spojitosti se svým zaměstnáním a posláním práce na Komunitě mládeže si pracovníci kladli za cíl úspěšně dovést klienty k samostatnosti (tzn. k pozitivním sociálním vazbám, schopnosti správně rozlišovat pozitivní sociální vzory, k úspěšnému nalezení a udržení si přijatelného zaměstnání aj.).

Zjištění fungování spolupráce klientů a pracovníků Komunity mládeže byla druhou výzkumnou otázkou sledovanou pouze u skupiny klientů. Vzájemnou spolupráci s klíčovými pracovníky pedagogy-průvodci vnímají všichni klienti zařízení jako dobrou. Dvě odpovědi byly doplněny komentářem, že se tato spolupráce stále vyvíjí a je velmi profesionální. Taktéž práci a profesní přístup těchto pracovníků klienti vnímají velmi pozitivně. Vztahy se zbývajících pracovníky vnímají jako dobré. Práci a profesní přístup všech pracovníků polovina dotazovaných vnímala kladně, druhá polovina ji nehodnotila.

Spolupráce s klienty a spolupracovníky Komunity mládeže byla druhou z výzkumných otázek určených pouze pro výzkumnou skupinu zaměstnanců. Své pracovní vztahy a spolupráci s klíčovými klienty vnímali všichni zaměstnanci kladně bez komplikací v navazování bližšího vztahu. Profesní přístup a práci svých kolegů hodnotili všichni zaměstnanci vyjma jedné pracovnice, která se k této otázce odmítla vyjadřovat, kladně.

Pohled na organizaci aktivit na Komunitě mládeže byla výzkumnou otázkou pro obě sledované skupiny. Organizace těchto programů je klienty i zaměstnanci vnímána diametrálně odlišně. Zaměstnanci je hodnocena kladně, i přes častou neochotu klientů se do těchto programů a aktivit zapojit či na nich nějakým způsobem ve větší či menší míře participovat. Zatímco klienti tyto programy vesměs odmítají, ať už z důvodu jejich neatraktivnosti (např. vzdělávací besedy, společné volnočasové aktivity), či pro narušení jejich vlastních osobních aktivit. Nejméně negativně klienti vnímají organizování rozvojových aktivit a to v nadpoloviční většině a dále programy týkající se nalezení brigád či zaměstnání. Organizaci volnočasových aktivit a trávení společného volného času vnímají klienti z poloviny kladně a z poloviny negativně. Nejvíce klienti na Komunitě postrádají větší míru volnosti, přátel, domácí mazlíčky a své partnery. Polovina ze zaměstnanců na Komunitě

mládeže nic nepostrádá. Jedna pracovnice uvedla, že postrádá jasnou metodiku práce, kompetence a striktní pracovní postup, další potom například zahradu pro možnost společné i individuální práce nebo jako příjemné místo k trávení volného času s klienty.

Vnímání odchodu klientů z Komunity mládeže byla výzkumnou otázkou pro obě skupiny dotazovaných. Svůj odchod z Komunity mládeže vidí klienti, oproti zaměstnancům, pozitivně. Klienti jej mají spojený vždy s dokončením studia na současné škole, popř. po nalezení vhodného zaměstnání. Tento odchod klienti do budoucna spatřují jako pro ně zvládnutelný krok s očekáváním možných případných komplikací. Od nejbližší budoucnosti klienti očekávají, za 10 let se vidí, v zaměstnání (většinou s přáním zůstat v oboru současného studia) a ve spokojené rodině s přáteli. V kontaktu, po ukončení denního pobytu, by s Komunitou mládeže chtěli ze současných klientů zůstat tři, dva nevěděli a jedna klientka o kontakt zájem nejeví. Zaměstnanci vnímali odchody klientů z Komunity mládeže rozdílně dle jednotlivých dispozic každého z klientů, většinou se zamýšlením nad silnými a slabými stránkami tohoto životního kroku pro každého z nich. Mezi silnými stránkami jmenovali klienti i zaměstnanci klad v absolvování Komunitou nabízených besed, návštěv bank, poraden a jiných zařízení, jež jim mohou do budoucna přinést užitek, usnadnit jim jejich orientaci, uspíšit osamostatnění a přinést usnadnění v řešení každodenních problémů. U zaměstnanců byl dále spatřován ještě v psychické zocelenosti klientů z důvodu jejich nepříznivého životního osudu. Slabé stránky zaměstnanci spatřují v závislosti a nesoběstačnosti klientů, kteří z důvodu svého rodinného původu očekávají v reálném životě úlevy, špatně zpracovávají emoce a mají obtíže s nakládáním s penězi. Jako zvládnutelný, či s menšími komplikacemi zvládnutelný, hodnotí odchod klientů z Komunity mládeže pouze jeden pracovník a to pro dva konkrétní klienty (dívku a chlapce), jež se jeví samostatnějšími a zbývající zaměstnanci jej vnímají jako téměř vždy s očekávatelnými komplikacemi (v nalezení si bydlení, zaměstnání aj.). Avšak velké odlehčení v tomto kroku spatřují tito zaměstnanci v setrvání klientů ve spolupráci s Komunitou mládeže popř. s pedagogy tohoto zařízení v Programu polozávislého bydlení a následné péče. Zájem o přechod do programu navazujícího na práci na Komunitě mládeže tzv. Programu polozávislého bydlení odhadují zaměstnanci u poloviny z klientů.

8 DISKUZE

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký význam hraje Komunita mládeže v životě jejich stávajících klientů, jaký tito klienti mají názor na práci na Komunitě mládeže a dále také jak klienti Komunity mládeže z pohledu odborných pracovníků tohoto zařízení v průběhu pobytu fungují a jsou následně schopni v budoucím samostatném životě obstát.

Sama jsem zaměstnána v tomto zařízení a tudíž jsem se pokusila pohledem 'zevnitř' práci v tomto zařízení též přiblížit.

V životě klientů sehrává Komunita mládeže dosti významnou roli, neboť je to jeden z mezistupňů na jejich složité cestě životem vedoucímu k nelehké životní etapě, kterou je osamostatnění. Klienti pocházející z nestandardních rodinných podmínek s omezeným kontaktem na rodinné příslušníky, či absolutní absencí jakýchkoli rodinných vazeb, jsou většinou za jakékoli vzory chování ve svém okolí, za pozitivní lidské jednání a uvažování, vděční. Vyznačují se velmi výrazně specifickým rysem, kterým je velká tendence navazovat mezilidské vztahy, byť jsou někdy založeny i na nezdravých a nestálých základech. K pozitivním vzorům v mezilidských vztazích by měli sloužit právě zaměstnanci tohoto zařízení.

Svůj pobyt na Komunitě mládeže vnímají klienti různě, ale především jsou si vědomi smyslu práce tohoto zařízení, byť je jimi někdy nelibě či negativně vnímán. V Komunitě mládeže se ale cítí dobře, cítí se jejími zaměstnanci a ostatními klienty dobře přijímáni.

Zaměstnanci tohoto zařízení jsou si správně vědomi náplně své práce a jejího poslání, spočívajícího ve vedení mladistvých, spolupodílení na plánování jejich rozvoje, pomoci v procesu vytyčování a naplňování životních cílů a podpoře při jejich samostatném vystupování v jednání s nejrůznějšími institucemi. Jsou si vědomi stupně individuálního rozvoje osobnosti jednotlivých klientů a zajišťují, aby se mladiství sami aktivně podíleli na procesu plánování vlastního života. Podílí se na vytváření, realizaci a sledování plánů klientů s určováním priorit při výběru prostředků k jejich plnění. Zaměstnanci se též snaží u klientů rozvíjet pocity vlastní zodpovědnosti vůči zařízení Komunity mládeže tak, aby sami postupně přebírali více zodpovědnosti za svá rozhodnutí a volby týkající se jejich vlastního života. Naslouchají klientům a pomáhají jim pojmenovávat jejich osobní a sociální problémy, které je v jejich soukromí trápí a snaží se poskytnout jim lidskou oporu a pomoc v obtížných situacích. Podporují je také při samostatném hospodaření, jež je nácvikem pro jejich budoucí vlastní domácnosti, vedou s klienty cílené diskuze na závažnější témata (např. biologická rodina, partnerství, sexualita atd.) a podporují zájem klientů o plnohodnotné a smysluplné využívání volného času. Nabízí klientům nepřetržité poradenství v oblasti vzdělávání a výběru jejich povolání

s aktuálním přehledem o vhodných pracovních příležitostech a navádí klienty na dostupné zdroje profesních informací.

Zaměstnanci při nástupu do zaměstnání do tohoto zařízení prošli náročným výběrovým řízením kladoucím nejen důraz na jejich dobré odborné dovednosti, ale i dobrý psychický a zdravotní stav a trestní bezúhonnost.

Většinou klientů je role pracovníků Komunity mládeže přijímána velmi kladně i s přihlédnutím k osobním dispozicím těchto osob.

Z pohledu zaměstnanců lze obecně shrnout, že i přes veškeré snahy zařízení Komunity mládeže, je velmi často při jejich práci naráženo na velmi nízkou motivaci klientů k zapojení do jakýchkoli programů Komunity, na jejich neschopnost či neochotu přemýšlet nad svou budoucností a pracovat na ní, omezovat se ve svých osobních aktivitách a přizpůsobovat se společnému režimu a pravidlům v organizování těchto projektů.

Klienti se mohou na Komunitě mládeže naučit samostatnosti. Tato míra samostatnosti je však téměř ve všech případech odvislá od jejich biologických dispozic tj. dědičnosti, minulých zážitků, rané výchovy matkou a charakterových vlastnostech. Klienti na Komunitě dostávají šanci pro částečnou připravenost mimo systém SOS dětských vesniček a je jen na nich, jak s touto příležitostí naloží. Pobytem v tomto zařízení mají možnost přebírat zodpovědnost za vlastní budoucnost.

Zaměstnanci správně vnímají, že byť se situace při odchodu klientů může zdát stabilizovaná, v životě každého z nich nastanou situace, kdy se budou muset rozhodnout sami za sebe a o sebe se postarat, budou ve stresu, můžou se setkat s patologickými jevy, potkat osoby ohrožené vyloučením či vyloučené, které na jejich jednání mohou mít vliv, dívky bude čekat mateřství, chlapce potřeba zabezpečení rodiny aj., což budou složité životní okamžiky a jen těžko předvídat, jak v těchto situacích obstojí. Tyto situace bývají velmi složité pro dospívající pocházející z harmonického rodinného zázemí, natož pro mladistvé pocházející z náhradní rodinné péče, či klienty Komunity mládeže pocházející z pěstounské péče. Nemusí ani tolik vždy záviset na připravenosti klientů zvládat tyto situace. Důležitý je též vztah klientů s lidmi v jejich okolí z období jejich dospívání a formování jejich osobnosti (tj. se zaměstnanci Komunity), kteří jim mohou být na cestě jejich životem nápomocni a zůstat jakýmsi rádci v pozadí.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývá problematikou sociálně edukativního významu Komunity mládeže z pohledu jejích klientů a zaměstnanců.

Teoretická část práce je členěna do dvou kapitol. V první je pojednáno o náhradní rodinné péči v České republice s popisem systému pěstounské péče v České republice, systému pěstounské péče v SOS dětských vesničkách v České republice a postavení Komunity mládeže v systému Sdružení SOS dětských vesniček. Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na samotný popis práce na Komunitě mládeže, popis významu tohoto zařízení zahrnující přípravu na přechod na Komunitu mládeže, specifikum práce na Komunitě mládeže a odchod z Komunity mládeže a navazující programy.

Následuje výzkumná část s formulací cíle výzkumu a výzkumných otázek, charakteristikou výzkumného vzorku a použitím výzkumných metod, kdy jsem použila kvalitativního výzkumu a ke sběru dat dotazníků. Dotazníky byly pro zaměstnance a klienty odlišné v několika otázkách. Získaná data jsem vyhodnotila a zpracovala s porovnáním obou výzkumných skupin. V diskuzi mé práce jsem se zabývala interpretací získaných výsledků.

Výsledkem předkládané práce bylo zjistit, jak je Komunita mládeže vnímána jejími klienty a zaměstnanci. V obou případech byla současná struktura práce a její náplň a smysluplnost hodnocena kladně a to i přes přirozené odmítání ze strany zúčastněných dospívajících být jakkoli vzděláván a kamkoli výchovně směřován. V tomto ohledu lze pohlédnout i na nelehký úděl zaměstnanců zařízení při každodenní konfrontaci s těmito úskalími.

Klienti by v průběhu svého pobytu na Komunitě mládeže ocenili více volnosti a prostoru pro vlastní aktivity a zaměstnanci by naopak přivítali více odborných programů pro dospívající. Odchod z Komunity mládeže je jejími klienty vnímán pozitivně bez větších obav, což může pramenit z jejich nedostatečných zkušeností, nízkého věku aj., zatímco odborným personálem zařízení je tento moment spatřován jako velice významný a komplikovaný, který může pro klienty skýtat mnohá úskalí, s nimiž nebude lehké se vypořádat a mohl by mít fatální následky.

Jako slabinu ve výzkumné části práce spatřuji obecně velmi nízkou ochotu lidí účastnit se jakýchkoli projektů, které jsou nad rámec jejich povinností nebo pracovní náplně a nejsou nijak materiálně ohodnoceny. Dále také možná i snahu dotazovaných o neutralnost v některých odpovědích, jež by si zasloužily větší úvahu a individuálnější komentář.

Jako nevýhodu jsem v průběhu výzkumu na předkládané práci spatřovala také nízký počet dotazovaných respondentů, který byl však zapříčiněn objektivním aktuálním počtem klientů na Komunitě mládeže a také v nízkém počtu pokládaných otázek oběma výzkumným skupinám, což

bylo účelné z důvodu získání a udržení si jejich zájmu o zapojení do výzkumu a následnou spolupráci ve vyplňování dotazníků.

Dle mého názoru mohly všechny tyto okolnosti sehrát svou roli a to v menším či větším měřítku pro kvalitativní i kvantitativní stránku dané práce.

Domnívám se, že přínosem předkládané práce by bylo pokračování v její výzkumné části jejím rozšířením o nově přichozí klienty na Komunitu mládeže v horizontu několika dalších, například pěti let, čímž by mohlo být docíleno hlubší analýzy v myšlení a hodnocení všech zainteresovaných a také její doplnění o nově nabitě nebo již letilé zkušenosti odcházejících klientů případně zapojených do Programu polozávislého bydlení.

Osobnost je každý člověk s jedinečnou strukturou svých psychických vlastností a dispozic. Existuje mnoho teorií a modelů vysvětlujících strukturu osobnosti a pro pedagogiku se jeví jako nejtěžejnější pro rozvoj osobnosti intencionální výchova a edukace v průběhu jejího života.

(Průcha, Walterová & Mareš, 2003)

Život každého z nás je uspořádán prožíváním rozmanitých rolí. Myslím si, že pozitivní vztah s člověkem, který projde naším životem nás obohacuje a zanechává v nás trvalou stopu. Cokoli pozitivního nám naše okolí a lidé v něm v průběhu našeho života mohou poskytnout, je pro nás velmi cenné a měli bychom tyto příležitosti, byť někdy v ne příliš dlouhých obdobích, přijímat s respektem a úctou nejen k sobě navzájem, ale k sobě sama.

Kompetence sociálního pedagoga (v případě zařízení Komunity mládeže) jsou výsledkem jeho teoretické a praktické erudovanosti a dále odrazem jeho osobních poznatků, zkušeností a specifické připravenosti na výkon této nelehké profese. Obecně veškerá pracovní odvětví zaměřená na úzký kontakt a práci s lidmi jsou psychicky značně náročná a zatěžující.

Sociální pracovník pracující v tomto zařízení je především edukátor a vychovatel. Tvoří si vlastní edukační a výchovné modely na základě osobních zkušeností nabytých v nelehké praxi. Je dennodenně konfrontován edukační realitou a tvorbou vlastní edukační strategie při práci na rozvoji osobnosti dospívajících. Plánuje, organizuje a hodnotí vlastní edukační činnosti na základě svých, popřípadě kolektivu odborných spolupracovníků, vyhodnocených kritérií.

A právě z tohoto hlediska shledávám unikátnost, prospěšnost a závažnost profese pedagoga-průvodce v zařízení Komunity mládeže za velmi složitou a lidsky cennou.

Ne všechny děti v našem státě měly to štěstí vyrůst v úplné, fungující a milující rodině. Značná část dětí bohužel vyrůstá v nefunkčních rodinách či se setkala s fenoménem doby, kdy se jejich rodina rozpadla, popř. byly zatíženy další značně závažnější situací, kdy jejich rodiče ve svých rodičovských právech a povinnostech selhali a nemohli tak být jimi nadále vychovávaní. V těchto případech je šancí dětí na nový život tzv. náhradní rodinná péče, ať už se jedná o jakoukoli z jejích forem - svěření dětí do péče jiné fyzické osoby než rodiče, osvojení (adopci), poručenství, pěstounskou péčí na přechodnou dobu či klasickou pěstounskou péčí.

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na pěstounskou péči vykonávanou profesionálními matkami-pěstounkami v zařízení pro výkon pěstounské péče SOS dětských vesničkách a jejich specifik týkajících se nabídky další přípravy pro dospívající děti odcházející po ukončení základní povinné devítileté školní docházky z SOS dětské vesničky do odborného zařízení tohoto systému tzv. Komunity mládeže zaměřené na práci k jejich snazší integraci do okolního prostředí.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Zákony, vyhlášky, předpisy:

- 1) Zákon Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. – str. 15 - 17
- 2) Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. – str. 14 – 23
- 3) Zákon o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. – str. 15 - 23
- 4) Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb.– str. 21

Monografie:

- 5) Cloud H. & Townsend J. (2006). Hranice. Praha: Návrat domů. ISBN 80-7255-066-1
– str. 49
- 6) Hartl P. & Hartlová H. (2000). Psychologický slovník. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X
– str. 16
- 7) Helus Z. (2007). Sociální psychologie pro pedagogy. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1168-3
– str. 36
- 8) Jůzl M. (2010). Základy pedagogiky. Brno: IMS – str. 37, 42
- 9) Kalina K. (2008). Terapeutická komunita. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2449-2
– str. 29, 35
- 10) Kratochvíl S. (2005). Skupinová psychoterapie v praxi. Praha: Galen. ISBN 80-7262-347-8
– str. 30
- 11) Kupka I. (2007). K sebedůvěře krok za krokem. Praha: Grada. ISBN 80-247-1676-3
- str. 37, 41
- 12) Lanyadoová M. & Horneová A. (2005). Psychoterapie dětí a dospívajících. Praha: Triton. ISBN 80-7254-568-x – str. 16
- 13) Lencz L., et al. (2005). Etická výchova. Metodický materiál 2. Praha: Express. ISBN 80-7130-116-7 – str. 24, 43
- 14) Lenz L. & Ivanová E. (2003). Etická výchova. Metodický materiál 3. Praha: Express. ISBN 80-7130-107-8 – str. 24
- 15) Martínek Z. (2009). Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2310-5 – str. 38
- 16) Matějček Z. (2005). Výbor z díla. Praha: Karolinum. ISBN 8024610566 - str. 11

- 17) Matoušek O. & Matoušková A. (2011). Mládež a delikvence Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-825-8 – str. 38
- 18) Mühlpachr P., et al. (2011) . Sociální pedagogika II. Brno: IMS – str. 37, 40
- 19) Mühlpachr P. (2010) . Speciální pedagogika. Brno: IMS – str. 37
- 20) Novotná E. (2008). Sociologie organizace. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2428-7 – str. 35
- 21) Pavlovský P., et. al. (2012). Soudní psychiatrie a psychologie. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4332-5 – str. 38
- 22) Prochaska O. J. & Norcross C. J. (1999). Psychoterapeutické systémy. Praha: Grada. ISBN 80-7169-766-4 – str. 30
- 23) Průcha J., Walterová E. & Mareš J. (2003). Pedagogický slovník. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8. - str. 73
- 24) Rogers C., et al. (2005). Umění psychoterapie. Praha: Portál. ISBN 0-7178-972-0 – str. 44
- 25) Smolík J. (2010). Subkultury mládeže. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2907-7 – str. 36
- 26) Tartar Goddetová E. (2001). Umění jednat s dospívajícími. Praha: Portál. ISBN 80-7178-492-3 – str. 30
- 27) Vágnerová M. (2004). Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3 – str. 36
- 28) Vízdal F. (2009). Základy psychologie. Brno: IMS – str. 39, 42-43
- 29) Vodráčková D., et al. (2002). Krizová intervence. Praha: Portál. ISBN 80-7178-696-9 – str. 45
- 30) Vymětal J., et al. (2004). Obecná psychoterapie. Praha: Grada. ISBN 80-247-0723-3 - str. 30
- 31) Zapletal L., Švandová B. & Pernica R. (2003). Základní pojmy a kategorie z oblasti pedagogiky. Brno: IMS – str. 36

Internetové zdroje:

- 32) Český helsinský výbor [cit. 28. 8. 2012]. Dostupné z <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004012303> – str. 15
- 33) Český statistický úřad [cit. 28. 8. 2012]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby091112.doc> - str. 12
- 34) Demografický informační portál [cit. 28. 8. 2012]. Dostupné

z http://www.demografie.info/?cz_odemografii= - str. 12

35) Fond ohrožených dětí [cit. 29. 8. 2012]. www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm
- str. 19 - 21

36) Rodina [cit. 28. 8. 2012]. Dostupné z <http://www.rodina.cz/clanek546.htm> - str. 11-14

37) Rozum a cit [cit. 27. 8. 2012]. Dostupné z <http://www.rozumacit.cz/nahradni-rodinna-pece>
- str. 11

38) SOS dětské vesničky [cit. 19. 9. 2012]. <http://www.sos-vesnicky.cz/o-sdruzeni/>
- str. 25-28

39) Vláda České republiky [cit. 28. 8. 2012]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/> - str. 17

Další zdroje:

40) Quality4Children (2008). Praha: Sdružení SOS dětských vesniček - str. 27

41) Národní koncept Komunity mládeže (2003). Praha: Sdružení SOS dětských vesniček
- str. 30-33

42) Interní směrnice Komunity mládeže Brno, 2012 - str. 32-33, 50-53

43) Polozávislé bydlení (2006) Praha: Sdružení SOS dětských vesniček - str. 35

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 - Znáznornění forem náhradní rodinné péče – str. 14

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Úroveň péče o děti v České republice – str. 12

Tabulka č.2 - Posuzování výchovných trestů na Komunitě mládeže – str. 39

Tabulka č. 3 - Údaje o klientech – str. 58

Tabulka č. 4 – Údaje o zaměstnancích – str. 58

Tabulka č. 5 – Odpovědi klientů na otázky v dotazníku – str. 61

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 - Vnímání systému SOS dětských vesniček (kladně/záporně/ambivalentně) – str. 61

Graf č. 2 - Vztah s matkou-pěstovankou (kladný/záporný/ambivalentní) - str. 62

Graf č. 3 - Kontakt s biologickou rodinou (ano/ne) – str. 62

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník - klienti Komunity mládeže

Příloha č. 2: Dotazník – zaměstnanci Komunity mládeže.

Dotazník - klienti Komunity mládeže

1. Jsi žena nebo muž?
2. Kolik je ti let?
3. Jak dlouho jsi v systému Sdružení SOS dětských vesniček? (od roku)
4. Jak vnímáš systém SOS dětských vesniček? (jako formu náhradní rodinné péče)
5. Od kdy jsi na Komunitě mládeže? (od kterého školního roku)
6. Jaký máš vztah s tvou matkou-pěstounkou?
7. Jsi v kontaktu se svou biologickou rodinou?
8. V čem spočívá dle tebe největší pomoc v pobytu na Komunitě mládeže?
9. Jaká byla tvoje motivace pro pobyt na Komunitě mládeže?
10. Jaká jsi měl/a s příchodem na Komunitu mládeže očekávání?
11. Co jsi si kladl/a s pobytém na Komunitě mládeže za cíl?
12. Co ti Komunita mládeže prozatím dala?
13. Co ti pobyt na Komunitě mládeže prozatím vzal?
14. Jaký máš vztah se svým klíčovým pedagogem-průvodcem na Komunitě mládeže?
15. Jaké máš vztahy s pracovníky na Komunitě mládeže? (vyjma tvého klíčového pedagoga-průvodce viz předcházející otázka)
16. Jak hodnotíš práci a profesní přístup tvého klíčového pedagoga-průvodce na Komunitě mládeže?
17. Jak hodnotíš práci a profesní přístup pracovníků na Komunitě mládeže (vyjma tvého klíčového pedagoga-průvodce viz předcházející otázka)?
18. Vyhovuje/nevyhovuje ti organizace vzdělávacích programů (besed) na Komunitě mládeže?
19. Vyhovuje/nevyhovuje ti organizace volnočasových aktivit na Komunitě mládeže?
20. Vyhovuje/nevyhovuje ti organizace rozvojových aktivit na Komunitě mládeže?
21. Vyhovuje/nevyhovuje ti organizace trávení společného volného času na Komunitě mládeže?
22. Vyhovuje/nevyhovuje ti organizace v pomoci nalezení brigád/práce na Komunitě mládeže?
23. Co na Komunitě mládeže postrádáš?
24. Jak a kdy vidíš svůj odchod z Komunity mládeže?

25. Bude pro tebe odchod z Komunity mládeže a následné osamostatnění více či méně hůře zvládnutelné popř. bez komplikací?
26. Co očekáváš od nejbližší budoucnosti? (kde a jak se vidíš např. za 10 let)
27. Chtěl/a by jsi s Komunitou mládeže zůstat v kontaktu?

Dotazník – zaměstnanci Komunity mládeže

1. Jste žena nebo muž?
2. Kolik je vám let?
3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
4. Typ vašeho vzdělání (př. pedagogické, sociální)?
5. Délka vaší praxe v oboru (součtem i s předchozími zaměstnáními)?
6. Vaše pracovní pozice na Komunitě mládeže?
7. Doba zaměstnání na Komunitě mládeže?
8. V čem spočívá dle vás největší pomoc klientům jejich pobytem na Komunitě mládeže?
9. Jsou pro vás popis práce a vaše pracovní úkoly jasně srozumitelné?
10. Jaký máte vztah s klienty na Komunitě mládeže?
11. Jak hodnotíte svou spolupráci s vašimi klíčovými klienty? (otázka pouze pro pedagogy-průvodce)
12. Jak hodnotíte práci a profesní přístup vašich kolegů na Komunitě mládeže?
13. Co si kladete s výkonem práce a jejím posláním Komunitě mládeže za cíl?
14. Vyhovuje/nevyhovuje dle vás organizace vzdělávacích programů (besed) na Komunitě mládeže potřebám klientů?
15. Vyhovuje/nevyhovuje dle vás organizace volnočasových aktivit na Komunitě mládeže potřebám klientů?
16. Vyhovuje/nevyhovuje dle vás organizace rozvojových aktivit na Komunitě mládeže potřebám klientů?
17. Vyhovuje/nevyhovuje dle vás struktura organizace trávení společného volného času na Komunitě mládeže potřebám klientů?
18. Vyhovuje/nevyhovuje dle vás organizace v pomoci nalezení brigád/práce na Komunitě mládeže potřebám klientů?
19. Co na Komunitě mládeže postrádáte?
20. Jak vidíte odchod klientů z Komunity mládeže? (např. slabiny, silné stránky, možná úskalí)

21. Bude dle vás odchod pro stávající klienty z Komunity mládeže a následné osamostatnění více či méně hůře zvládnutelné popř. bez komplikací?

22. Kolik ze současných klientů by chtělo či zůstane dle vás s Komunitou mládeže v kontaktu (z důvodu osobních vazeb či zařazením do Programu polozávislého bydlení)?